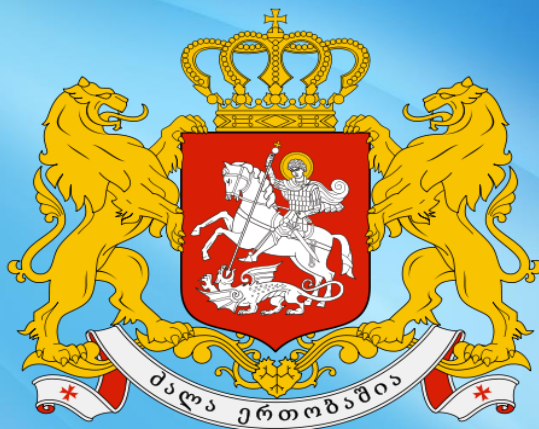

**BARIŞIQ VƏ VƏTƏNDAŞ BƏRABƏRLİYİ MƏSƏLƏLƏRİ ÜZRƏ
GÜRCÜSTAN DÖVLƏT NAZİRİ APARATI**

DÖVLƏT İDARƏLƏRARASI KOMİSSİYASI

**Vətəndaş Bərabərliyi və İntegrasiyası Dövlət Strategiyasının və 2017-ci
il Fəaliyyət Planının yerinə yetirilməsi üzrə**

Hesabat

Yanvar, 2018-ci il

**BARIŞIQ VƏ VƏTƏNDAŞ BƏRABƏRLİYİ MƏSƏLƏLƏRİ ÜZRƏ
GÜRCÜSTAN DÖVLƏT NAZİRİ APARATI**

Ünvan: Tbilisi şəh., 0114, İnqorokva küç., № 7
Telefon: (+995 32) 2923299; (+995 32) 2922632
Veb-səhifə: www.smr.gov.ge

E-mail: elisolomidze@yahoo.com

Giriş.....	
Error! Bookmark not defined.	
I. Mülki və siyasi həyatda bərabər və tamhüquqlu iştirak	5
Azsayılı və həssas azlıqların dəstəklənməsi.....	6
Gender meynstriminqi.. ..	7
Etnik azlıq nümayəndələri üçün dövlət idarəçiliyi, hüquq-mühafizə orqanları və mexanizmlərinin əlçatanlığının yüksəldilməsi.	12
Etnik azlıq nümayəndəsi seçicilər üçün bərabər seçki mühitinin təmin edilməsi	13
Media və informasiyanın əlçatanlığı.....	16
II. Bərabər sosial və iqtisadi şərait və imkanların yaradılması.....	18
Sosial mobillik.....	18
İnfrastrukturunreabilitasiyası.....	20
III. Keyfiyyətli təhsilin əlçatanlığının təmin edilməsi və Dövlət dili biliyinin yüksəldilməsi.....	Error! Bookmark not defined.
Ali təhsilin əlçatanlığının yüksəldilməsi.....	Error! Bookmark not defined.
Peşəkar təhsilin və yetkinlərin təhsillə təmin edilməsi.....	Error! Bookmark not defined.
Dövlət dili tədrisinin təkmilləşdirilməsinin dəstəklənməsi.....	27
IV. Etnik azlıqların mədəniyyətlərinin qorunub saxlanması və tolerant mühitin təşviqi	28
V. Beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi.....	34

Giriş

Hesabat dövrü ərzində “Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası və 2015-2020-ci illər üçün Fəaliyyət Planının”¹ effektiv şəkildə həyata keçirilməsi məqsədilə yaradılmış Dövlət İdarələrarası Komissiyası çərçivəsində bir neçə layihə və proqramlar icra edildi. Bütün bu layihələr etnik azlıq nümayəndələrinin ictimai həyatın bütün sahələrində iştirakının yüksəldilməsi və təkmilləşdirilməsinə, eyni zamanda tolerant mühitin yaxşılaşdırılmasına, azlıqların mədəniyyətlərinin və vətəndaş inteqrasiyası prosesinin dəstəklənməsinə xidmət etmişdir.

Dövlət idarələrarası Komissiyası çərçivəsində genişləndirilmiş iclaslar, səyyar görüşlər, eləcə də dövlət dili biliyinin yüksəldilməsini və Ana dilinin tədrisi baxımdan əlçatanlığını təmin etmək istiqamətində yaradılmış tematik işçi qrupların görüşləri keçirildi, müvafiq təkliflər və tövsiyələr işlənib-hazırlandı.

Komissiya tərkibində olan müvafiq idarələrlə əməkdaşlıq əsasında 2016-cı ildə görülən işlərə dair hesabat və 2017-cil üçün fəaliyyət planı hazırlandı. Hazırlanmış sənədlər hökumətə, eyni zamanda Xalq Müdafiəçisi Aparatı yanında Milli Azlıq Şurasına və Mülki sektora təqdim edildi.

Belə ki, 2017-ci il ərzində vətəndaş bərabərliyi və inteqrasiyası üzrə dövlət strategiyasının implementasiyası; prosesi davam etdirildi. Strategiya ilə müəyyənləşdirilmiş prioritet məqsədlərə nail olmaq üçün konkret tədbirlər planlaşdırılıb həyata keçirildi:

- Mülki və siyasi həyatda bərabər və tamhüquqlu iştirak;
- Bərabər sosial və iqtisadi şərait və imkanların yaradılması;
- Keyfiyyətli təhsilin əlçatanlığının təmin edilməsi və dövlət dili biliklərinin təkmilləşdirilməsi;
- Etnik azlıqların mədəniyyətlərinin qorunub-saxlanması və tolerant mühitin təşviqi.

Dövlət İdarələrarası Komissiya aşağıdakı tərkiblə təqdim edilib:

- Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatı;
- Gürcüstan Təhsil və Elm Nazirliyi;
- ÜHHŞ - Müəllimlərin Peşəkar İnkişafı üzrə Milli Mərkəz;
- ÜHHŞ –Z. Jvania adına Dövlət İdarəçilik Məktəbi;
- Gürcüstan Mədəniyyət və Abidələrin Mühafizəsi Nazirliyi;
- Gürcüstan İdman və Gənclər Nazirliyi;
- Gürcüstan Əmək, Səhiyyə və Sosial Müdafiə Nazirliyi;
- Gürcüstan Regional İnkişaf və İnfrastruktur Nazirliyi;
- Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyi;
- Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyi;
- ÜHHŞ- Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyi Akademiyası;

¹ Gürcüstan hökuməti tərəfindən 2015-ci il avqustun 17-də 1740 sayılı fərmanla təsdiqləndi

- Gürcüstan Cəzaçəkmə və Probasiya Nazirliyi;
- Gürcüstan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi;
- ÜHHŞ –D. Ağmaşenebeli adına Gürcüstan Milli Müdafiə Akademiyası;
- Gürcüstan Parlamenti Milli Kitabxanası;
- Kvemo Kartli diyarında dövlət qəyyumunun- qubernatorun administrasiyası;
- Samsxe-Cavaxeti dövlət qəyyumunun- qubernatorun administrasiyası;
- Kaxeti diyarında dövlət qəyyumunun-qubernatorun administrasiyası ;
- Tbilisi şəhər bələdiyyəsi Sakrebulosu;
- Batumi şəhər meriyası;
- Gürcüstan Mərkəzi Seçki Komissiyası;
- Gürcüstan İctimai Yayımı;
- Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi Aparatı.

2017-ci ildə Dövlət İdarələrarası Komissiyasının tərkibi yeniləndi və aşağıdakı idarələr əlavə olundu:

- Gürcüstan İqtisadiyyat və Dayanıqlı İnkişaf Nazirliyi;
- ÜHHŞ Milli Turizm Administrasiyası;
- ÜHHŞ NATO və Avropa İttifaqı haqqında İnformasiya Mərkəzi;
- Gürcüstan Milli Statistika Mərkəzi;
- Gürcüstan işğal olunmuş ərazilərdən məcburi köçkünlər, onların məskunlaşdırılması və qaçqınlar üzrə Nazirlik.

Cari hesabat özündə Dövlət İdarələrarası Komissiya çərçivəsində 2017-ci il üzrə fəaliyyət planı əsasında görülmüş işləri əks etdirir.

I. Mülki və siyasi həyatda bərabər və tam hüquqlu iştirak

Etnik azlıq nümayəndələrinin siyasi həyatda iştirakını təmin etmək dövlət siyasətinin məqsədlərindən birini təşkil edir. Bu siyasət öz növbəsində, onların həm mərkəzi, həm də yerli səviyyədə iştirakçılığının yaxşılaşdırılmasını nəzərdə tutur.

Qeyd edilən strateji məqsəd çərçivəsində qarşıya qoyulmuş məsələləri yerinə yetirmək üçün müxtəlif dövlət qurumları bir sıra layihələr və tədbirlər həyata keçirmişlər. Bu qəbildən Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyinin, Daxili İşlər Nazirliyinin, Cəzaçəkmə və Probasiya Nazirliyinin, İdman və Gənclərlə İş üzrə Nazirliyin, Gürcüstan İctimai Yayımın, Gürcüstan Mərkəzi Seçki Komissiyasının, eləcə də etnik azlıqların məskunlaşdığı regionların dövlət qəyyumu-qubernatoru administrasiyaları tərəfindən görülmüş işlər mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Azsaylı və həssas azlıqların dəstəklənməsi

Qaraçıların qeydiyyatı

Azsaylı və həssas etnik azlıq nümayəndələrinin hüquqlarının qorunması və onların tamhüquqlu integrasiyasının dəstəklənməsi kimi məsələlər vətəndaş integrasiyası siyasətinin mühüm məqsədlərindən biri hesab edilir. Onların iştirak səviyyəsini yüksəltmək məqsədilə Hökumət İdarələrarası Komissiyası çərçivəsində azsaylı və həssas etnik qrupların problemlərini öyrənən işçi qrup yaradılmışdır. İşçi qrup bu istiqamətdə konkret tövsiyələr və tədbirlər işləyib hazırlayır.

2017-ci il ərzində Ədliyyə Nazirliyi qaraçıların qeydiyyatı prosesini davam etdirdi. Həmçinin doğumun qeydiyyatı, vətəndaşlıq, eləcə də şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin verilməsi ilə bağlı məsələləri həll etmək məqsədilə müvafiq prosedurlar həyata keçirildi. Xüsusilə, “Vətəndaşlığı olmayan şəxslərin sayının azaldılması və Gürcüstanda vətəndaşsızlıq prosesinin prevensiyası”² layihəsi çərçivəsində qaraçı icmasının 3 nümayəndəsinin identifikasiya göstəriciləri qayadaya salındı və şəxsiyyəti təsdiqləyən vəsiqələrin verilməsi təmin edildi.

2011-2016-cı illər üçün qaraçıların qeydiyyatı haqqında statistik göstəricilər

İcraat kateqoriyası	2011-2017
Gürcüstan vətəndaşlığının qəbul edilməsi	1
Gürcüstan vətəndaşlığı haqqında sənəd (ID kart)	16
Vətəndaşlığı olmayan şəxs statusu haqqında qərar	17
Doğum haqqında şəhadətnamə/qeydiyyat	39
Ümumi cəm:	73

Kvemo Kartli dövlət qəyyumu-qubernatoru administrasiyasının təşkilatçılığı ilə regionda yaşayan assuriyalı qaraçı vətəndaşlar üçün pulsuz tibbi muayinələr keçirildi.

Gürcüstan Təhsil və Elm Nazirliyinin fəaliyyəti:

²Layihə qeyri-hökumət təşkilatı “İnnovasiya və İslahatlar Mərkəzi” tərəfindən BMT-nin Qaçqınların İşləri üzrə Ali Komissarın (UNCHR) maliyyə dəstəyi və Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyi yanında ÜHHŞ “Dövlət Xidmətlərinin İnkişafı Agentliyi” ilə əməkdaşlıq əsasında icra edilirdi.

Hesabat dövründə Gürcüstanda yaşayan qaraçı icmasının “Sosial inklüziv dəstək üzrə altproqramda” iştirakının təmin edilməsinə xüsusi diqqət ayrıldı. “Sosial inklüziv dəstək üzrə altproqram” çərçivəsində silsilə tədbirlər həyata keçirildi. Tədbirlərin başlıca məqsədi inklüziv prinsiplərə söykənən fəaliyyətlər əsasında qaraçılar üçün əlverişli mühitin yaradılmasından, dövlət dili biliyinin yüksəldilməsindən, təhsil məkanında qaraçıların iştirakının təmin edilməsindən ibarətdir və nəticə etibarilə, Gürcüstanda ümumtəhsil müəssisələrində 200-dən artıq qaraçı yeniyetmə təhsil alır.

Altproqram çərçivəsində oxu və teatr klublarının yaradılması planlaşdırıldı, qaraçı mədəniyyəti və identikliyi haqqında tamaşalar və konfrans üçün təqdimatlar hazırlandı. Vətəndaşlıq şüurunun yüksəldilməsi və sosiallaşmaq məqsədilə bir sıra layihələr³ həyata keçirildi. Bu layihələr nəticəsində 3 qaraçı işlə təmin edildi. Qeyri-formal təhsil vasitəsilə məktəb yaşında olan qaraçıların təhsil mühitinə cəlb olunmasına yardım göstərildi.

2017-ci il ərzində azsaylı etnik azlıqların ana dilinin tədrisi (osetin dili, çeçen dili, avar dili, udi dili, assur dili) davam etdirildi.

Tbilisi bələdiyyəsi Sakrebulo tərkibində Baltıqyanı dövlətlərin (xüsusilə, Litvanın) bazar günü məktəbi fəaliyyət göstərir. Burada 2017-ci ilin dekabr ayından etibarən arzu edən hər kəs Latış dilini öyrənə bilər (15 dirləyici).

Gender meynstriminqi

2017-ci il ərzində Dövlət İdarələrarası Komissiyasının fəaliyyətinə qoşulmuş dövlət idarələri konkret tədbirlər və layihələrin icrasına davam etdilər, hansılar ki, gender bərabərsizliyinin aradan qaldırılması, qadın hüquqlarının müdafiəsini təmin etmək, onların ictimai həyatda aktiv iştirakını dəstəkləmək və təşfiqi kimi əsas məqsədləri qarşısına qoyur.

Qeyd edilməlidir ki, İstanbul konvensiyasını ratifikasiya etmək üçün 2017-ci ilin əvvəlində Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən əvvəl Gürcüstan hökumətinə, ardınca da Gürcüstan Parlamentinə qanundəyişikliyi paketi təqdim edildi. Dəyişikliklər 25-ə qədər qanunvericilik aktına toxundu.

Ədliyyə Nazirliyi qanunvericilik paketini tətbiq etməklə yanaşı, həm də 2017-ci ilin əvvəlindən **#fəaliyyətdə ol** sosial kampanyasını da başlatdı. Kampanyanın başlıca məqsədi ictimaiyyətin zorakılığa qarşı fəallaşmasını və bu istiqamətdə məlumatlandırılmasını təmin etməkdən ibarətdir. Kampanyanın məqsədlərinə çatmaq üçün qadınlara qarşı, eləcə də ailədaxili zorakılığa qarşı mövcud hüquqi vasitələrlə bağlı treninqlərin keçirilməsi zərurəti yarandı. Treninqlərin Gürcüstan miqyasında (67 ərazi üzrə) Ədliyyə evləri (18) və ictimai mərkəzlər olan bütün şəhər və kəndlərdə keçirilməsi planlaşdırıldı⁴.

Mayın 1-dən noyabrın 15-ə qədər olan dövrdə xüsusi hazırlanmış moduldan istifadə etməklə 78 qrup üçün treninqlər təşkil edildi, treninqlərə 886 maraq göstərən şəxs qatıldı. Treninq 48 ictimai mərkəzdə təşkil olundu (418 iştirakçı).

³ „Bərabər imkanlar naminə əlverişli şərait”; “Asudə vaxtımızı səmərəli keçirək”.

⁴ Treninqlər keçirilən müddət ərzində 4 ictimai mərkəz (Zeindari, Koxnari, Meore Sviri, Bakuriani) açıldı və oktyabrın ortalarında treninqlər cədvəlinə daxil edildi

Əlçatanlığın təmin edilməsi və qavramanın yüksəldilməsi məqsədilə etnik azlıq nümayəndələrinin kompakt məskunlaşdığı şəhər və kəndlərdə treninqlər fərqli şəkildə keçirildi. Tədris modulu erməni və Azərbaycan dillərinə tərcümə edildi. Treninqlər azərbaycandilli əhali üçün Marneuli, Yarmuğanlı və Sadaxlıda, ermənidilli əhali üçün Axalsixe, Baraleti və Pokada keçirildi.

Bundan başqa Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyi və Gürcüstan Əmək, Səhiyyə və Sosial Müdafiə Nazirliyinin nümayəndələri Ninodzminda, Axalkalaki və Axalsixe rayonlarından olan gənc etnik azlıq nümayəndələrinə “TOT” (Treninqlər üçün treninq) treninqlərini də keçdilər. Gender bərabərliyi və qadınlara qarşı zorakılıq treninqin başlıca mövzusu təşkil edirdi.

Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatı gender bərabərliyi məsələləri ilə bağlı məlumatlılığın yüksəldilməsi kampanyasını həyata keçirdi. Bir sıra görüşlər keçirildi və görüşlər zamanı əsas diqqət etnik azlıq nümayəndəsi qadınların hüquqlarının qorunması, onların ehtiyaclarının müəyyənəşdirilməsi və mövud problemlərin həlli yollarının axtarılması məsələlərinə yönəldildi.

Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatı, ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi və Gürcüstan BMT Assosiasiyasının “Tolerantlığın, vətəndaş şüurunun və inteqrasiyanın dəstəklənməsi proqramı” üzrə birgə təşəbbüsü çərçivəsində, İnsan Alveri (trefikinq) Qurbanlarının, Zərərçəkmişlərin Müdafiəsi və Dövlət Yardım Fondunun Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyi ilə əməkdaşlığı əsasında “Gender bərabərliyi naminə gənclər” layihəsi həyata keçirildi. Layihə erkən nikahın nəticələri və ailədə zorakılıq kimi məsələlərlə bağlı vətəndaş şüurunun yüksəldilməsi məqsədini daşıyırdı.

Birinci mərhələdə həmyaşd təhsil könüllüləri Kvemo Kartli, Kaxeti və Samsxe-Cavaxeti regionları üzrə 61 kənddə ailədə zorakılıq mövzusunda 103 görüş təşkil etdilər. Layihənin ikinci mərhələsində isə etnik azlıqların sıx məskunlaşdığı 33 kənddə erkən nikah mövzusunda 66 görüş keçirildi. Görüşlər müxtəlif hədəf qrupları – şagirdlər, müəllimlər, valideynlər, icma başçıları ilə təşkil olundu. Qeyd edilməlidir ki, görüşlər dövlət dilində keçirildi, lakin zərurət yarandıqda, etnik azlıq nümayəndələrinin ana dilləri köməkçi dil qismində istifadə olundu.

Əmək, Səhiyyə və Sosial Müdafiə Nazirliyi tərəfindən, ÜHHŞ İnsan Alveri (trefikinq) Qurbanlarının, Zərərçəkmişlərin Müdafiəsi və Dövlət Yardım Fondunun “Gürcüstanda ailədə zorakılığın azaldılması” layihəsi çərçivəsində gürcü, rus, erməni və Azərbaycan dillərində 5000 ədəd broşür, 300 ədəd stiker və 300 ədəd təqvim çap edildi və hər birinin üzərində zorakılığa qarşı şüar və qaynar xəttin nömrəsi (116 006) öz əksini tapdı. Hazırlanmış materiallar Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Dövlət Naziri Aparatı, yerli bələdiyyələr və ÜHHŞ Sosial Xidmət Agentliyinin ərazi vahidi ilə əməkdaşlıq əsasında etnik azlıqların sıx məskunlaşdığı regionlarda paylandı.

Gürcüstan Əmək, Səhiyyə və Sosial Müdafiə Nazirliyi BMT-nin Qadın Təşkilatının dəstəyi ilə Zorakılıqdan müdafiəyə dair məsləhət xəttinin (116 006) maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılması təmin edildi. Qaynar xətt vasitəsilə ailədə zorakılıq, qadınlara qarşı zorakılıq, insan alveri (trefikinq) və cinsi zorakılıq məsələləri ilə bağlı məsləhət almaq mümkündür. Qaynar xətt gürcü dili ilə yanaşı, digər 7 dildə (ingilis, rus, türk, Azərbaycan, erməni, ərəb və fars) də fəalliyət göstərir.

Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Dövlət Naziri Kvemo Kartli regionunda qeyri-gürcüdilli məktəblərdə dövlət dilini tədris edən etnik azərbaycanlı, erməni və gürcü pedaqoq qadınlarla görüşdü. Görüşdə qadınların cəlb edilməsinin əhəmiyyəti, görüş iştirakçılarının məşğuliyyət spesifikasiyası, çağırış və uğurları barəsində diskussiya təşkil edildi.

Tbilisi şəhər Bələdiyyəsi Sakrebuloşu yanında QKHŞ “Qadın Hüquqları İcma Təşəbbüsü” gender bərabərliyi məsələləri ilə bağlı trening təşkil etdi.

ÜHHS David Ağmaşenebeli adına Gürcüstan Milli Müdafiə Akademiyası gender bərabərliyi və qadınların sülh və təhlükəsizlik prinsiplərinin inteqrasiyasına dəstək göstərir, hansı ki, BMT Qadın Təşkilatı və Qadınların Beynəlxalq İnformasiya Mərkəzinin köməklili ilə həyata keçirilir. Milli Təhlükəsizlik Akademiyasının bakalavriat, eləcə də karyera məktəblərinin tədris planlarına əsasən məktəblərə qəbul olunmuş hər bir yeni axına, o cümlədən etnik azlıq nümayəndələrinə “Gender bərabərliyi prinsipləri və BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri” mövzusunda təlimlər keçirilir.

2017-ci il ərzində IV kursun 84 yunkerinə, o cümlədən etnik azlıq nümayəndələrinə gender bərabərliyi prinsipləri haqqında qiymətləndirmə mühazirəsi keçirildi. 2016-2017 tədris ilində isə “Gender bərabərliyi prinsipləri və BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri” barəsində iki saatlıq trening təşkil edildi.

Kvemo Kartli regionunda “Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası və 2015-2020-ci il Fəaliyyət Planı” çərçivəsində yaradılmış “Qadın otaqları” da fəaliyyətini aktiv şəkildə davam etdirdi. Yuxarıda qeyd edilmiş bələdiyyə xidməti regionun bütün yeddi bələdiyyəsində fəaliyyət göstərir. Layihənin başlıca məqsədi qadınlar üçün maraqlı, əhəmiyyətli informasiya və xidmətlərin əlçatanlığının təmin edilməsindən ibarətdir. Bütün sadalananlar öz növbəsində qadınların cəlb olunmasını dəstəkləyən ilkin şərtlərdən biridir.

Region miqyasında “Qadın otaqları” çərçivəsində, il ərzində erkən nikah, ailədə zorakılıq, gender bərabərliyi və s. kimi əhəmiyyətli mövzularda 168 görüş keçirildi.

- İnsan haqlarının müdafiəsi, xırda və mikro biznesin inkişafı, kommunikasiyanın, liderliyin, biznesin inkişafı və s. mövzularda trening-kurslar keçirildi, hansılarda ki, etnik azlıq nümayəndəsi qadınlar aktiv iştirak edirdilər.
- “Qadın otaqlarının” fəaliyyəti çərçivəsində 400-ə qədər etnik azlıq nümayəndəsi qadın pulsuz tibbi muayinə və konsultasiyalardan istifadə etdi;
- “Gürcüstanda istehsal et” proqramı üzrə 19 qadın (Marneuli -10, Tetridzğaro -5, Zalqa -4) qeydiyyatdan keçdi.

Samsxe-Cavaxeti regionunun bütün bələdiyyələrində “Qadınlar otağı” fəaliyyət göstərir. “Qadınlar otağı”ın təşəbbüsü və bələdiyyələrin dəstəyi ilə qadınların fəallığının yüksəldilməsi və gender bərabərliyi istiqamətində müxtəlif tədbirlər həyata keçirildi. Fermer qadınlarla, sahibkar qadınlarla görüşlər təşkil edildi, həmçinin miqrantların reinteqrasiya proqramı ilə tanışlıq, skrining proqramı, ailə zorakılığı, trefikinq, erkən nikah prinsipləri, qadınların siyasi aktivliyinin yüksəldilməsi və liderlik bacarıqlarının inkişafı məsələləri üzrə treninqlər keçirildi;

“Sülh korpusunun” nümayəndələrinin yardımı ilə “Qadın otaqları” yanında ingilis dilinin tədrisi kursları da fəaliyyət göstərir.

İl ərzində “Qadın otaqları” gender məsələləri üzrə fəaliyyət göstərən müxtəlif təşkilatlar tərəfindən keçirilən aktivliklərdə fəal iştirak etmişdir. Onlar sırasında xüsusilə qeyd olunmalıdır: Fermer Qadınlar Assosiasiyası, MERSY CORPS, IOM, “Qadın və İnkişaf” Assosiasiyası, “Münaqişələr və Danışıqlar üzrə Beynəlxalq Tədqiqat Mərkəzi”, “Qadınlar və qadın olmayanlar üçün informasiya” İnformasiya Mərkəzi, USAID, Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi Aparatının Gender Bərabərliyi Departamenti və s.

Gürcüstan Parlamenti Gender Bərabərliyi Şurasının təşkilatçılığı ilə Axalsixedə “Gürcüstanda bərabər imkanların gücləndirilməsi” mövzusunda konfrans keçirildi. Konfransda müxtəlif region nümayəndələri iştirak etdi. Qeyd olunmalıdır ki, bələdiyyələr 2018-ci il büdcəsi üzrə “Qadın otaqlarının” tədbirlərinin maliyyələşdirilməsi komponentini də nəzərə aldılar.

2017-ci ildə yerli özünüidarə orqanları və kənd sakinlərinin vətəndaş iştirakçılığını gücləndirmək məqsədilə Dövlət qəyyumu-qubernatoru administrasiyası və QHT “Heks/Epers” ilə “Mersi Korps” arasında, **Kaxeti regionu** bələdiyyələrində “Qadın otağı” bələdiyyə xidmətinin əsasının qoyulması barəsində memorandum imzalandı.

Kaxeti diyar administrasiyasının təşəbbüsü ilə Qabal İctimai Mərkəzində aşağıdakı mövzularda treninqlər keçirildi: gender, rəngarənglik –stereotiplər, etnosentrizm və identiklik. Görüşlər Qabal Gənclər Mərkəzinin proqramı çərçivəsində təşkil edildi. Treninqdə gürcü və azərbaycanlı gənclər (40 iştirakçı) iştirak edirdi.

Etnik azlıq nümayəndələri üçün dövlət idarəçiliyi, hüquq-mühafizə orqanları və mexanizmlərinin əlçatanlığının yüksəldilməsi

Etnik azlıq nümayəndəsi gənclərin iştirakının yüksəldilməsi

Gürcüstanda yaşayan etnik azlıq nümayəndəsi gənclərin işlə təmin edilməsi perspektivlərinin yaxşılaşdırılması və yekun olaraq, onların qoşulması və inteqrasiya prosesinin dəstəklənməsi məqsədilə Dövlət Naziri Aparatı, Gürcüstan BMT Assosiasiyası ilə əməkdaşlıq əsasında “Gürcü dili hazırlığı üzrə təhsil (1+4) proqramı” istifadəçiləri üçün iş təcrübəsinə dair pilot proqramı həyata keçirdi. Proqram çərçivəsində, etnik azlıq nümayəndələri gənclər müsabiqə əsasında staj keçmə prosesinə qatıldılar. Xüsusi yaradılmış komissiya stajorların müvafiq qiymətləndirmə kriterilər əsasında seçilməsini təmin etdi. “Vətəndaş Bərabərliyi və İntegrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası və 2015-2020-ci illər Fəaliyyət Planı”nın effektiv həyata keçirilməsi məqsədilə İdarələrarası Komissiyanın üzvü idarələrin xoş məramı əsasında 65 uğurlu aplikant 20 idarədə, o cümlədən dövlət strukturlarında, publik hüquq üzrə hüquqi şəxslər və yerli özünüidarə orqanlarında üç aylıq staj keçdilər.

Dövlət Naziri Aparatının təşəbbüsü ilə 2017-ci ilin dekabr ayında “Dövlət müəssisələrində staj keçmə qaydası və şərtləri ilə bağlı dövlət proqramının təsdiqlənməsi haqqında” Gürcüstan hökumətinin 2014-cü il 18 iyun 410 sayılı qərarına dəyişiklik edildi. Xüsusilə, dövlət müəssisələrində gənc etnik azlıq nümayəndələri üçün staj keçmə prosedurları müəyyənləşdirildi. Edilmiş dəyişikliklərə əsasən, “Gürcü dili hazırlığı üzrə xüsusi təhsil proqramını” keçmiş etnik azlıq nümayəndəsi tələbələrə dövlət strukturlarında staj keçmə yolu ilə müvafiq təcrübə qazanmaq və peşəkar bacarıq və qabiliyyətlərə yiyələnmək imkanı veriləcək ki, bütün bunlar gənclərin iştirakına və vətəndaş inteqrasiyasına dəstək göstərəcək.

5 etnik azlıq nümayəndəsinə (erməni, rus, azərbaycanlı, ukraynalı, assuriyalı) **Tbilisi şəhər Sakrebulosunda** 3 aylıq staj keçmək imkanı verildi.

2017-ci il ərzində **Samsxe-Cavaxeti regionu dövlət qəyyumu-qubernatoru** administasiyası və bələdiyyələrdə etnik azlıq nümayəndələrinin müraciətlərinin cavablandırılması qanunla təsbit edilmiş prosedurlara riayət

etməklə baş tuturdu. Hesabat dövründə qubernator administrasiyasına yardım və məsləhət məqsədilə 425 vətəndaş müraciət etmiş ki, onlardan 138-i etnik azlıq nümayəndəsi olmuşdur. Vətəndaşların tələbləri əsasən torpaq və yaşayış sahələrinin özəlləşdirilməsi, yaşayış evlərinin təmir işlərinə maliyyə yardımının göstərilməsi, qonşulararası münaqişələr və başqa məsələlərlə bağlı idi. 167 etnik azlıq nümayəndəsinə oduncaq materialının ayrılması ilə bağlıcazə verildi.

Diyar administrasiyası və bələdiyyələrdə “Bir pəncərə prinsipi” qüvvədədir. Zərurət yarandığı təqdirdə, etnik azlıq nümayəndələri müvafiq xidmətlər üzrə əməkdaşlarla görüşürlər. Administrasiyada həmçinin işçi qrupu da fəaliyyət göstərir, hansı ki, Samsxe-Cavaxetidə dövlət mülkiyyətində olan daşınan və daşınmaz əmlakın qeydiyyatı ilə bağlı məsələləri öyrənir və Gürcüstan İqtisadiyyatı və Dayanıqlı İnkişaf Nazirliyinə tövsiyələr təqdim edir. İşçi qrup tərəfindən müraciət etmiş 212 fiziki şəxsin (o cümlədən, 58 etnik azlıq nümayəndəsinin) ərizəsinə baxılmış, onlardan 45 müraciət müsbət cavab almışdır.

O da qeyd edilməlidir ki, etnik azlıq nümayəndələri heç bir zaman dil baryerinə görə sıxıntı çəkməyiblər, əksinə zərurət yarandığı təqdirdə məlumat onların başa düşükləri dildə çatdırılırdı. Yerli özünüidarə işinə qoşulmuş azlıq nümayəndəsi dövlət qulluqçuları isə zərurət yarandıqda, onların Ana dillərində və ya anladıqları dildə müvafiq şifahi izahatlar verilirdi.

2017-ci ildə Samsxe-Cavaxetinin Sosial İnkişaf Strategiyası üzrə 2018-2020-ci illər Fəaliyyət Planının işlənilib hazırlanması məqsədilə aktiv fəaliyyəti davam etdirilirdi. Müvafiq tematik işçi qruplarda ermənidilli tərcüməçilər etnik azlıq nümayəndələrinin maksimum iştirakını təmin edirdi.

“ Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası və qüvvədə olan müvafiq plan” çərçivəsində 2016-cı il sentyabrın 6-da qubernatorun 61 sayılı qərarı əsasında **Kvemo Kartli regionunda** etnik azlıqların problematikası ilə bağlı müvafiq şura yaradıldı. Hesabat dövründə qeyd edilmiş Şuranın himayəsi altında regionda 6 iclas keçirildi. İclasda yerli özünüidarə, qeyri-hökumət sektoru, media, mərkəzi hakimiyyət, etnik azlıq nümayəndələri iştirak edirdi. İclasda içməli və suvarma suları ilə təmin olunma, xarici işıqlandırma, məktəbəqədər müəssisələrin ehtiyacları, kənddə yaşayan qadınların işlə təmin edilməsi və iqtisadiyyatın gücləndirilməsi, dövlət dili tədrisinin əlçatanlığı, qadınların qərarqəbuletmə prosesində siyasi iştirakçılığı və s. məsələlər müzakirə edildi.

Hesabat dövrü ərzində **Kaxeti regionunda** Etnik azlıqların vətəndaş iştirakçılığının yaxşılaşdırılması Şurasının iki iclası keçirildi. Qeyd edilmiş Şuranın başlıca məqsədi regionda yaşayan etnik azlıqların vətəndaş iştirakçılığının yaxşılaşdırılmasından, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının həyata keçirdiyi layihələrin, sosial-iqtisadi inkişafıla bağlı məsələlərin müzakirəsi zamanı onların maraqlarının nəzərə alınmasından ibarətdir. Yerli və mərkəzi hakimiyyət, eləcə də etnik azlıq nümayəndələri regionda siyasi inteqrasiyada mövcud çağırışları (infrastruktur problemləri, dövlət dilinin tədrisi, sosial yardım və s.) müzakirə etdilər və bu istiqamətdə planlaşdırılmış konkret işlərlə bağlı mühakimə yürütdülər.

Hesabat dövrü ərzində **Tbilisi şəhər bələdiyyə Sakrebulosu** yanında mövcud Etnik Azlıqlar Şurası da öz fəaliyyətini aktiv surətdə davam etdirdi. Belə ki, intensiv rejimdə təşkil edilən iclaslarda mövcud problematik məsələlərin həlli məqsədilə müzakirələr keçirilirdi. Şura Tbilisi Şəhər Meriyası, Sakrebulosu və Tbilis bələdiyyə qamqoobaları ilə də sıx əməkdaşlıq edirdi.

Gürcüstan İdman və Gənclərlə İş üzrə Nazirliyi gənclər arasında məşğulluğun inkişafının dəstəklənməsi proqramı çərçivəsində “Yerli özünüidarələrdə gənc xidmətlərin gücləndirilməsi yolu ilə gənclərin rifahının

yüksəldilməsi və inkişafına dəstək layihəsini”⁵ həyata keçirdi. Bələdiyyələrin yerli özünüidarələrində gənc xidmətlərin gücləndirilməsilə layihənin ümdə məqsədini təşkil edirdi ki, bu da öz növbəsində, gənclərin ictimai həyatda iştirakının yüksəldilməsinə və bələdiyyə səviyyəsində gənclər siyasəti sənədinin yaradılmasına kömək göstərəcək.

Layihə çərçivəsində, yerli özünüidarə orqanlarında (meriya, qamqooba) gənclərlə iş üzrə cavabdehlik daşıyan 75 məsul şəxs yenidən hazırlıq keçdi. Pilot qrupları (21 bələdiyyədə) və gənc bələdiyyə koordinatoru işi üzrə peşəkarlıq standartı və hazırlıq proqramının tətbiqi və qiymətləndirilməsi prosesi davam etdirilir.

Etnik azlıq nümayəndələri üçün ictimai xidmətlərinin əlçatanlığının təkmilləşdirilməsi

Etnik azlıq nümayəndələrinin kompakt məskunlaşdığı regionlarda Dövlət Naziri Aparatının birbaşa iştirakı və təşkilatçılığı ilə müxtəlif məsələlərlə bağlı məlumatlılıq və maariflənmənin yüksəldilməsi kampanyası davam etdirildi. Xüsusilə:

- ❖ Gürcüstan İqtisadiyyat və Dayanıqlı İnkişaf Nazirliyi, eləcə də Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin nümayəndələri ilə birgə avrointegrasiya prosesi ilə bağlı, xüsusilə də aşağıdakı mövzular ətrafında informasiya görüşləri və diskussiyalar keçirildi: vizasız gediş-gəliş, Avropa İttifaqı ilə sərbəst ticarət nöqteyi-nəzərindən kənd təsərrüfatının elə imkanlarının, səmərə və perspektivləri haqqında müzakirələr, hansı ki, Avropa İttifaqı ilə dərin və hərtərəfli ticari müqavilələrə söykənir (Samsxe-Cavaxeti, Kvemo Kartli, Kaxeti). Görüşlərdə yerli özünüidarələr, qeyri-hökumət təşkilatları, media nümayəndələri, fermerlər və sahibkarlar iştirak etdilər. Görüşlər zamanı həmçinin etnik azlıqların müdafiəsi haqqında Çərçivə Konvensiyası üzərinə də diqqət çəkildi.

Gürcüstan Avropa və Avro-Atlantik integrasiya haqqında informasiya kampanyası çərçivəsində “Gənc avropalı səfirlər” layihəsinin həyata keçirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi. Etnik azlıq nümayəndələrinin kompakt məskunlaşdığı regionlarda (Kvemo Kartli, Samsxe-Cavaxeti, Kaxeti) onların başa düşdükləri dildə Gürcüstanın NATO və Avropa İttifaqına integrasiyası prosesi haqqında informasiyanın əlçatanlığını təmin etmək kimi məsələlər layihənin əsas məqsədini təşkil edirdi.

Layihə çərçivəsində planlaşdırılmış xüsusi tematik məktəb keçmiş gənclərdən ibarət səyyar qrup Kaxeti və Samsxe-Cavaxeti regionları üzrə 5 kənddə 8 məlumat xarakterli görüş keçirdi, müvafiq materiallar dağıdıldı⁶. Həmçinin etnik azlıqların dillərində vizasız gediş-gəliş barəsində materiallar hazırlandı və paylandı.

Cəzaçəkmə və Probasiya Nazirliyinin bütün 15 penitensiar müəssisəsində müttəhim və məhkumların hüquqlarına dair beş dildə (rus, erməni, Azərbaycan, türk və ingilis) hazırlanmış broşürlər əlçatandır. Hesabat dövründə Azərbaycan, rus və erməni dillərində ev dustaqlığı və ictimai faydalı iş haqqında posterlər çap edildi.

⁵ Layihə beynəlxalq təşkilatlar - WORLD VISION-Gürcüstan və USAID –in “Zrda” layihəsinin maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirildi.

⁶ Layihə ÜHHŞ “NATO və Avropa İttifaqı haqqında İnformasiya Mərkəzi” və Gürcüstan BMT Assosiasiyası “Tolerantlıq, vətəndaş şüuru və integrasiyanın dəstəklənməsi proqramı” (PITA) tərəfindən, Barışq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatının təşəbbüsü və ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirildi.

Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyinin ictimai mərkəzlərinin əsas funksiyasını xidmətlərin əlçatanlığı ilə yanaşı, kəndlərdə vətəndaş iştirakçılığının stimulyasiyası da təşkil edir. Müvafiq olaraq, 2017-ci il ərzində ictimai mərkəzlərin görüş otaqlarında müxtəlif şəkili informasiya, maarifləndirici və mədəni tədbirlər, treninqlər və seminarlar keçirildi və əsasən etnik azlıqların hüquqları, gender bərabərliyi, erkən nikah, qadınlara qarşı və ailədə zorakılıq, miqrasiya, trefikinq, avrointeqrasiya və vizasız gediş-gəliş, kənd təsərrüfatının və ətraf mühitin mühafizəsi kimi mövzuları əhatə etdi. Qeyd edilən dövrdə yuxarıda sadalanan ictimai mərkəzlərdə keçirilmiş 375-ə yaxın görüşdə 5300 nəfər iştirak etmişdir.

Hesabat dövrü ərzində Batumi şəhər bələdiyyəsi tərəfindən diaspora nümayəndələri ilə görüşlər təşkil edilmişdir. Onlar sosial xidmətlər və bələdiyyə proqramları barəsində məlumatlandırıldılar. Həmçinin etnik azlıqların dövlət idarələri nümayəndələri ilə görüşlərinin koordinasiyası həyata keçirildi.

Etnik azlıq nümayəndəsi seçicilər üçün bərabər seçki mühitinin təmin edilməsi

Hesabat dövründə **Gürcüstan Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK)** öz fəaliyyətini aktiv surətdə davam etdirirdi. Aşağıdakı tədbirlər həyata keçirildi:

Etnik azlıq nümayəndəsi seçicilərin məlumatlandırılması

- ❖ Yerli özünüidarə orqanlarının 2017-ci il seçkilərinə ⁷ dair etnik azlıq nümayəndələri üçün əlçatan xidmətlər haqqında MSK xüsusi video çarx hazırladı və erməni və azərbaycan dillərinə tərcümə edildi;
- ❖ 2017-ci il seçkiləri üçün 14 məlumat xarakterli video-çarx (həmçinin erməni və Azərbaycan dillərində) hazırlandı və regional televiziya efirinə yerləşdirildi;
- ❖ Ermənidilli qəzet “Vrastan” və azərbaycandilli qəzet “Gürcüstan”da əlçatan xidmətlər və seçki günü seçicilərin səsvermə prosedurları barəsində informasiya dərc olundu;
- ❖ MSK-nın Telefon Məlumat Mərkəzində seçicilər həm erməni, həm də azərbaycandilli operatorlardan məlumat almaq imkanlarına malik idilər ki, bütün bunlar seçki məsələləri ilə bağlı maraqlanan şəxslərin məlumatlandırılmasını da təmin edirdi. 4 etnik azlıq nümayəndəsi operator işlə təmin olunmuşdur.

Etnik azlıq nümayəndəsi seçicilərin səsvermə günü prosedurları barəsində məlumatlandırılması

İnformasiya kampanyası –“Seçicilərlə söhbət edək”

2017-ci seçkiləri üçün seçicilərin məlumatlılıq səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədilə ilk dəfə “Seçicilərlə söhbət edək” layihəsi həyata keçirildi.

- ❖ Layihənin birinci mərhələsində ictimai yığıncaq yerlərində 347 görüş, 73 diyar seçki komissiyasında isə “Seçici günü” adı altında 103 kütləvi görüş keçirildi.

⁷ Bələdiyyənin nümayəndəli orqanı –Sakrebulo və özünüidarə şəhər və özünüidarə icma başçısının 2017-ci il 21 oktyabr seçkiləri

- ❖ “Özünü tap –öz məntəqəni tap” layihəsinin ikinci mərhələsinin icrası seçki dövrü ilə üst-üstə düşdü. Bu mərhələdə seçicilər müasir texnologiyalardan istifadə etməklə⁸ vahid seçici siyahısında öz məlumatlarını yoxladılar. Həmçinin onlara broşürlər də paylandı. MSK tərəfindən göstərilən bu xidmətdən 667 124 seçici istifadə etdi.
- ❖ Layihənin üçüncü mərhələsində –“Seçkilərə gəl” – erməni və Azərbaycan dillərində seçki prosedurlarını əks etdirən informasiya yönlü broşürlər paylandı. Qeyd edilməlidir ki, layihə Gürcüstan miqyasında bələdiyyə mərkəzləri və kəndlərdə, o cümlədən etnik azlıqların kompakt məskunlaşdıqları regionlarda həyata keçirildi.

2017-ci il Seçki Administrasiyası və MSK yanında Tədris Mərkəzində mühüm **təhsil layihələrini** həyata keçirdi. Xüsusilə:

- ❖ **“Seçkilərin inkişafı məktəbi” layihəsi** 23 bələdiyyə, o cümlədən etnik azlıqların kompakt məskunlaşdığı 3 bələdiyyədə keçirildi. Gənclər arasında seçkilərin populyarlaşdırılması, vətəndaş iştirakçılığının yüksəldilməsi, Dairə Seçki Komissiyası üzvləri üçün trener bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi və Seçki Administrasiyasında qazanılmış biliklərin bölüşməsi yolu əlavə insan resurslarının yaradılması kimi məsələlər layihənin məqsədlərini təşkil edirdi. Vurğulanmalıdır ki, layihə ilk dəfə Axmetada, Pankisi dərəsində yaşayan gənclərə tətbiq olundu. Layihədə 18-24 yaş aralığında olan 453 gənc iştirak etdi;
- ❖ **“Seçkilər və gənc seçicilər” layihəsi** 68 bələdiyyə üzrə 93 kütləvi məktəbdə, o cümlədən etnik azlıqların kompakt məskunlaşdıqları bələdiyyələrdə keçirildi. Layihənin məqsədi gənclərdə vətəndaş şüurunun və vətəndaş məsuliyyətinin yüksəldilməsindən ibarət idi. Tədris kursunu XI-XII siniflər üzrə 1 645 şagird başa vurdu;
- ❖ **“Seçki administratoru kursları” layihəsi** Gürcüstan miqyasında bütün bələdiyyələrdə, o cümlədən etnik azlıqların kompakt məskunlaşdığı bələdiyyələrdə həyata keçirildi. Layihənin məqsədini seçki məsələləri ilə bağlı vətəndaş şüurunun yüksəldilməsi və Seçki Administrasiyasında peşəkar kadr resurslarının formalaşdırılmasına dəstəyin göstərilməsi təşkil edirdi. Tədris kursunu 18 yaşlı tamam olmuş 5 247 iştirakçı bitirdi.
- ❖ **“Seçki hüququ sahəsində” tədris kursu** seçki hüququ üzrə tələbələrin vacib peşəkar biliklərinin dərinləşdirilməsi, onlarda praktiki qabiliyyət və bacarıqların inkişaf etdirilməsi və vətəndaş şüurunun yüksəldilməsinə dəstəyin göstərilməsi məqsədini daşıyırdı. Tədris kursu 10 universitet üzrə həyata keçirildi və 426 tələbə, o cümlədən Samsxe-Cavaxeti Dövlət Universitetinin tələbələri də iştirak etdilər.

Etnik azlıq nümayəndələri üçün seçki sənədlərinin tərcümə edilməsi

2017-ci il yerli özünüidarə orqanlarına seçki prosesində⁹ erməni və azərbaycandilli seçicilər üçün aşağıdakı sənədlər tərcümə olundu və dərc edildi:

⁸ MSK-nın veb sahifəsi - voters.cec.gov.ge; Android və İOS əməliyyat sistemləri; sürətli ödəniş terminalları –Nova, TBC; Planşet.

⁹ 2017-ci il yerli özünüidarə orqanlarına seçkilər üçün 73 Dairə seçki komissiyası tərəfindən 3 644 seçki məntəqəsi, o cümlədən etnik azlıq nümayəndəsi seçicilərin kompakt məskunlaşdığı 12 seçki dairəsində isə 345 seçki məntəqəsi yaradılmışdır. Burdan, 208 gürcü-Azərbaycan məntəqəsi, 133 gürcü-erməni məntəqəsi və 4 gürcü-erməni-Azərbaycan məntəqəsi idi.

- ❖ Seçki bülleteni (gürcü-erməni, gürcü-Azərbaycan və gürcü-erməni-Azərbaycan dillərində); divara vurulacaq vahid seçici siyahısı, “Səsverməni əks etdirən prosedurlar ” masaüstü və seçicinin yaddaş kitabçası (gürcü-erməni və gürcü-Azərbaycan dillərində);
- ❖ Erməni və Azərbaycan dillərinə müxtəlif informasiya materialları tərcümə edildi və paylandı;
- ❖ İlk dəfə aşağıdakı qərarlar erməni və Azərbaycan dillərinə tərcümə edildi: “Bələdiyyənin nümayəndəli orqanı –Sakrebulo seçkiləri üçün seçicilərin təşəbbüs qrupu tərəfindən majoritar namizədin irəli sürülməsi və qeydiyyat proseduru əks etdirən təlimat” və “Bələdiyyə orqanlarına seçkilərdə təşəbbüs qrupları tərəfindən irəli sürülmüş mer/Sakrebulo üzvlərinin majoritar namizədlərinə sıra nömrəsinin verilməsi, bəzi seçki prosedurlarını müəyyənləşdirmək haqqında ”¹⁰;
- ❖ Ermənidilli və azərbaycandilli Məntəqə Seçki Komissiyası üzvləri üçün aşağıdakı sənədlər tərcümə edildi və çap olundu: Məntəqə seçki komissiyası üzvlərinin rəhbər təlimatı; Məntəqə seçki komissiyası sədrinin yaddaş təlimatı; Seçici axınıni nizamlayan komissiya üzvünün funksiyaları; Məntəqə seçki komissiyası katibinin səsvermə günü səlahiyyətləri; Seçicilərin qeydiyyatını aparan komissiya üzvünün funksiyaları; Seçki qutusu və xüsusi zərflərə nəzarət edən komissiya üzvünün funksiyaları; Daşınan qutu bələdçisi komissiya üzvünün funksiyaları.
- ❖ Məntəqə seçki komissiyası üzvləri üçün maarifləndirici film –“Səsvermə günü prosedurları” üçün erməni və azərbaycandilli subtitrlər hazırlandı.

Seçkilərin əhəmiyyəti barəsində informasiya kampanyasının təşfiqi və seçki mədəniyyətinin gücləndirilməsi məqsədilə vətəndaş təşkilatları və etnik azlıq icmalarına kiçik grantların verilməsi

2017-ci il yerli özünüidarə orqanlarına seçkilər üçün MSK qrant müsabiqələrinin maliyyələşdirilməsi üzrə prioritet istiqamətləri müəyyənləşdirdi. Prioritet istiqamətlərdən birini həssas qrupların, o cümlədən etnik azlıq nümayəndələrinin 2017-ci il yerli özünüidarə orqanlarına seçkilər prosesində iştirakının dəstəklənməsi təşkil edirdi. Qrant komissiyasının qərarı əsasında, Tədris Mərkəzi 8 yerli qeyri-hökumət təşkilatının layihələrini ¹¹ maliyyələşdirdi. Layihələr etnik azlıqların kompakt məskunlaşdığı regionları tamamilə əhatə edirdi. Layihələrin ümumi büdcəsi 181 568 ləri təşkil edirdi.

Etnik azlıq nümayəndəsi seçki administrasiyası üzvlərinin seçki prosedurları ilə bağlı hazırlanması

2017-ci il yerli özünüidarə orqanlarına seçkilər üçün Gürcüstan miqyasında məntəqə seçki komissiyasının 47 259 üzvünə, o cümlədən etnik azlıq nümayəndəsi 2 782 üzvə ¹² treninqlər keçirildi.

Məntəqə seçki komissiyasının ermənidilli və azərbaycandilli üzvləri intensiv təlim kursu keçdilər. Treninqlərin I mərhələsində məntəqə seçki komissiyası üzvlərinə məntəqə seçki komissiyası rəhbər şəxslərinin seçilmə qaydasına dair təlimat verildi. Treninqin II mərhələsi isə məntəqə seçki komissiyalarının tam tərkibinin öyrənilməsinə ayrıldı ki, bu çərçivədə səsvermə gününə qədər və səsvermə günü məntəqə seçki komissiyasının kompetensiyasında olan məsələlər müzakirə edildi. Treninqin III mərhələsi məntəqə seçki komissiyalarının

¹⁰ MSK-nın 2017-ci il 21 avqust №30/2017 və №31/2017 qərarları.

¹¹ Maliyyələşdirilmiş layihələr haqqında əlavə məlumatla Əlavə 1-də bax.

¹² Buradan, 1374 azərbaycanlı, 1368 erməni, 19 rus, 12 avar, 8 osetin, 1 ukraynalı.

rəhbər şəxslərinin (sədr, müavin, katib) öyrənilməsinə əhatə etdi. Treninglərin IV mərhələsində məntəqə seçki komissiyası üzvlərinə səsvermə gününün epizodik səhnələşdirilməsi formatında simulyasiya təlimi keçirildi.

Siyasi partiyalarla birgə fəaliyyətə xüsusi diqqət ayrıldı. Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatı “Niderland Çoxpartiyalı Demokratiya İnstitutu” –NIMD (Netherlands Institutional for Multiparty Democracy) qeyri-hökumət təşkilatı ilə aktiv surətdə əməkdaşlıq edirdi. ATƏT-in Etnik Azlıqların Məsələləri üzrə Ali Komissar Ofisinin dəstəyi, NIMD ilə əməkdaşlıq çərçivəsində siyasi partiyalarla görüşlər və seminarlar keçirildi.

Media və informasiyanın əlçatanlığı

Etnik azlıq nümayəndələrinin media və informasiya üzərində əlçatanlığının yaxşılaşdırılması

Hesabat dövründə *İctimai Yayım* 2017-ci il Fəaliyyət Planı ilə müəyyənləşdirilmiş tədbirləri həyata keçirdi.

Televiziya yayımı

Hesabat dövründə İctimai Yayımın əsas xəbər buraxılışı “Moambe”nin saat 18:00 və 20:00 buraxılışları gürcü, erməni və Azərbaycan dilləri üzrə səsli treklərin müşayiəti ilə yayımlanmağı davam etdirildi. Qeyd edilmiş “Etnik azlıqlar üçün anlaşılacaq dildə informasiyanın əlçatanlığının təkmilləşdirilməsi” layihəsi Regional Yayım Assosiasiyası və İctimai Yayımın birgə təşəbbüsüdür və ABŞ səfirliyinin dəstəyi ilə həyata keçirilir. Cari ilin iyul ayına qədər üç dildə (abxazdilli –saat 23:00-da, osetindilli –saat 23:30-da, rusdilli –saat 00:00-da (xronometrajı-26 dəq.)) günlük buraxılışlar efiərdə olurdu.

Gürcüstan Cəzaçəkmə və Probasiya Nazirliyi penitensiar müəssisələrdə texniki cəhətdən mümkün limit çərçivəsində, bütün millətlərdən olan məhbus və məhkumlar üçün maraqlı televiziya kanallarının əlçatanlığını, bundan başqa peyk yayımında pulsuz televiziya kanallarına qoşulmanı da təmin edir.

Penitensiar müəssisələrdə televiziya kanallarının yayımı **20 əcnəbi dildə** həyata keçirilir: rus (12 kanal), ingilis (2 kanal), türk (2 kanal), Azərbaycan dilində (2 kanal), erməni (1 kanal) və ərəb (1 kanal).

Regional Yayım Assosiasiyası ilə əməkdaşlıq əsasında Dövlət Naziri Aparatı yerli özünüidarə, qeyri-hökumət təşkilatları, media nümayəndələrinə və gənclərə yerli kanalların ATV12 və Parvananın rəqəmsal yayımı barədə məlumat verdi. Sosial cəhətdən müdafiə olunmayan ailələrin bir qisminə təmənnəsiz olaraq rəqəmsal yayımı dəstəkləyən xüsusi qurğular (set top bokslar) verildi.

Radio yayım

2017-ci il ərzində efiərdə həftəlik radio veriliş “Bizim Gürcüstan” (xronometrajı -40 dəq.) yayımlanırdı. Veriliş rəngarəng tematikaya malik idi və vətəndaş inteqrasiyası nöqtəyi-nəzərdən mövcud çətinliklər, Gürcüstanın etnik və dini rəngarəngliyi, müxtəlif etnosların mədəniyyətləri, mövcud çağırışlar, ənənələr və özünəməxsusluqlar kimi məsələləri əhatə edirdi.

Erməni və gürcü dillərində sinxron tərcümə edilmiş “Moambe” buraxılışları radio studiyada lentə alınır və birinci kanalın efirində səsləndirilirdi; eləcə də 2-ci radio efirində kürddilli (xronometrajı -25 dəq.) həftəlik informasiya-maarif-əyləncəli veriliş yayımlanır.

Yayım proqramlarının və elektron və çap mediasının etnik azlıqların dillərində əlçatanlığının təmin edilməsi

2017-ci ilin sentyabrından İctimai Yayımın çətiri altında yeddiddilli (gürcü, abxaz, osetin, erməni, Azərbaycan, ingilis və rus) veb portalı- www.1tv.ge fəaliyyətə başladı və istifadəçilərə müvafiq dillərdə onlar üçün maraqlı məlumatlarla tanış olmaq, reportaj və süjet izləmək imkanları verildi. Veb-platforma əsasında internet-radio-televizianın yaradılması da planlaşdırılıb.

Çap mediası

İl ərzində dövlətin dəstəyi ilə ermənidilli həftəlik qəzet “Vrastan” (102 nömrə; 3500 ədəd tirajla) və azərbaycandilli həftəlik qəzet “Gürcüstan” (93 nömrə, 2000 ədəd tirajla) buraxıldı. Qəzetlər həm Tbilisidə, həm də etnik azlıqların kompakt məskunlaşdığı regionlarda, Cəzaçəkmə və Probasiya Nazirliyinin müəssisələrində paylandı.

Etnik azlıqların hüquqları barəsində cəmiyyətin məlumatlandırılmasının təmin edilməsi

Etnik azlıqların kompakt məskunlaşdığı regionlar (Kvemo Kartli, Samsxe-Cavaxeti, Kaxeti) Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Dövlət Naziri Aparatı nümayəndələri məlumat xarakterli görüşlər keçirdilər. Kvemo Kartli, Kaxeti və Samsxe-Cavaxeti regionlarının yerli özünüidarə, qht və media nümayəndələrinin, eləcə də tələbələrin qatıldığı görüşlərdə vətəndaş inteqrasiyası istiqamətində 2016-cı ildə həyata keçirilmiş və 2017-ci il üçün planlaşdırılmış tədbirlər müzakirə edildi.

Trefikinqə qarşı mübarizə məsələləri ilə bağlı maariflənmənin yüksəldilməsi

İnsan alverinə (trefikinqə) qarşı mübarizə Gürcüstan hökumətinin prioritet məsələlərindən biridir. Trefikinqlə mübarizə istiqamətində dövlət siyasətinin mühüm komponentlərindən birini preventiv tədbirlərin görülməsi təşkil edir. Bu nöqtəyi-nəzərdən həssas qruplara, o cümlədən etnik azlıq nümayəndələrinə xüsusi diqqət yetirilir. Qeyd edilməlidir ki, 2017-ci ildə Baraleti və Poka kəndlərində Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyinin ÜHHŞ Ədliyyə Tədris Mərkəzi və ÜHHŞ Cinayətin Prevensiyası Mərkəzinin trenerləri etnik azlıq nümayəndələri ilə trefikinq mövzusu üzrə 2 məlumat xarakterli görüş keçirdilər (20 iştirakçı).

İctimai xidmətlər və cari dövlət proqramları haqqında informasiya materiallarının yayılması

Etnik azlıq nümayəndələri üçün ictimai xidmətlərin əlçatanlığının yüksəldilməsi məqsədilə 2017-ci il ərzində **Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyi** etnik azlıq nümayəndələrinin məskunlaşdığı regionlarda ictimai xidmətlər və cari dövlət proqramları haqqında informasiya materiallarının yayılmasını təmin edirdi. 2017-ci il ərzində ictimai

mərkəzlər vasitəsilə torpağın qeydə alınması üzrə dövlət islahatı haqqında və Avropa İttifaqına vizasız gediş-gəliş barəsində informasiya materialları paylandı. Etnik azlıqların Ana dillərində informasiya materialları hazırlandı və ictimai mərkəzlər vasitəsilə yayıldı.

Gürcüstan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi hesabat dövründə Kənd Təsərrüfatı Kooperativlərinin İnkişafı Agentliyi tərəfindən Samsxe-Cavaxetidə, Kvemo Kartli və Kaxeti regionlarının etnik azlıq nümayəndələrinin sıx məskunlaşdığı bələdiyyələrdə, arıçılıq və süd məhsulları istehsal edən kənd təsərrüfatı kooperativlərinin dəstəklənməsi üzrə dövlət proqramı, eləcə də yüksək dağlıq regionlarda dövlət mülkiyyətində olan otlaqlardan rəşional şəkildə istifadəyə dair dövlət proqramı çərçivəsində 2017-ci ildə 8 məlumat xarakterli görüş keçirildi, görüşdə yerli fermerlər, o cümlədən etnik azlıq nümayəndələri də iştirak etdi.

İnsan haqları və onların müdafiə mexanizminə dair etnik azlıq nümayəndələrinin maariflənməsinin yüksəldiməsi

ÜHHS Cəzaçəkmə və Probasiya Tədris Mərkəzində nazirliyin xüsusi penitensiar xidməti qulluqçularının icbari peşəkar hazırlığı, sertifikatlaşdırılması və periodik yenidən hazırlanma prosesi davam edir. Tədris Mərkəzində cari, işə yeni götürülmüş işçilərin hazırlanması və cari işçilərin peşəkar yenidən hazırlanması, tədris kursları, başqa nəzəri və praktiki məsələlərlə birgə məhbus və məhkumların xüsusi kateqoriyaları və onlarla işləmək sahəsində özünəməxsusluqlarının öyrənilməsi, o cümlədən etnik azlıqlarla bağlı həm yerli, həm də beynəlxalq yanaşmaları, anti-diskriminasiya qanunvericiliyi ilə tanışlığı nəzər alır. 2017-ci ildə qeyd edilmiş kurslar çərçivəsində 260 işçi hazırlıq və yenidən hazırlanma keçdi.

II. Bərabər sosial və iqtisadi şərait və imkanların yaradılması

Sosial mobillik

Gürcüstan Əmək, Səhiyyə və Sosial Müdafiə Nazirliyi tərəfindən 2017-ci il ərzində “Sağlamlığın dəstəklənməsi” dövlət proqramı çərçivəsində erməni və Azərbaycan dillərində aşağıdakı məzmunlu maarifləndirici materiallar hazırlandı:

- ❖ “Tütünə nəzarətin gücləndirilməsinə dəstək komponenti” (90% gürcü dilində, 5 % erməni və 5% Azərbaycan dilində);
- ❖ Tütünə nəzarət üzrə yeni nizamnamələr haqqında (9000 gürcü dilində, 500 erməni və 500 Azərbaycan dilində);
- ❖ „Hepatit C-nin prevensiyası və əhalinin maarifləndirilməsinə dəstək” komponenti (90% gürcü dilində, 5 % erməni və 5% Azərbaycan dilində);
- ❖ Pul şəklində ünvanlı sosial yardım haqqında informasiya bukletləri çap edildi (100 dənəsi rus dilində, 2000 dənəsi Azərbaycan dilində və 2000 dənəsi erməni dilində).

Bununla yanaşı Hepatit “C” məsələsi ilə bağlı üç sosial video materiala erməni və Azərbaycan dillərində subtitrlar əlavə olundu.

Gürcüstan İdman və Gənclərlə İş üzrə Nazirliyin fəaliyyəti

Gənclərdə sahibkarlıq kompetensiyalarının inkişaf etdirilməsi proqramı

“Gənclərdə sahibkarlıq kompetensiyalarının inkişaf etdirilməsi proqramı” çərçivəsində 2017-ci ildə **Gürcüstan İdman və Gənclərlə İş üzrə Nazirliklə** Amerika Birləşmiş Ştatları Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin USAID “Zrda” layihəsi arasında memorandum imzalandı. Regionda yaşayan gənclərin inkişafına, onların işlə təmin olunma, özünüməşğulluq imkanlarının yaradılmasına kömək edən tədbirlərin dəstəklənməsi üçün nazirlik tərəfindən yeni layihə “Regional sahibkarlıq məktəbi ” işlənib hazırlandı. Məktəb mövcud imkanlardan istifadə etmək, fərdi inkişaf , startapı başlatmaq və özünüməşğulluğun dəstəklənməsi üçün Gürcüstanın 4 bələdiyyəsində –Pankisi dərəsində, Qoridə, Axalsixe və Zuqdididə yaşayan 17-29 yaş qrupuna daxil gənclərin təsərrüfat və innovasiya kompetensiyalarının, müvafiq bacarıq və qabiliyyətlərin inkişaf etdirilməsi məqsədini daşıyırdı.

Layihədə dörd bələdiyyədən 160 gənc iştirak etdi. Təlimçi və mentorların köməkliyi ilə hər dörd bələdiyyədə cəmi 35 sahibkarlıq ideası işlənib hazırlandı. Layihənin sonunda “Demo gün” keçirildi və işlənib hazırlanmış 35 ideadan 13 ən yaxşı idea müəllifləri öz məhsullarını təqdim etdilər. Onların öz məhsullarını daha geniş publikaya təqdim etmək, potensial partnyor və maliyyəçilərlə görüşmək imkanları vardır.

“Könüllülüyn inkişaf etdirilməsi proqramı –Gürcüstan könüllüsü”

Könüllülük institutunun gücləndirilməsi, Gürcüstan miqyasında könüllülərin vahid şəbəkəsinin inkişaf etdirilməsi, könüllülük yolu ilə gənclər arasında vətəndaş şüurunun yüksəldilməsi, könüllülükə maraqlanan gənclərin sayının artırılması, vətəndaş sektoru ilə əməkdaşlıq, ölkədə cəmiyyətin ümumi rifahı, öz istəkləri ilə təmənnsiz əmək ideasının populyarlaşdırılması, könüllülər tərəfindən görülmüş işlərin təşfiqi proqramın məqsədlərini təşkil edir.

Proqram çərçivəsində Gürcüstanın 64 bələdiyyəsi və Tbilisi şəhəri üzrə müsabiqə əsasında 17-25 yaş aralığında, 148 motivasiyalı könüllü, onlar sırasında etnik azlıq nümayəndələri (hər bələdiyyədən 2 könüllü) seçildi. Seçilmiş gənclər hazırlıq treninq-seminarı başa vurduqdan sonra bir il müddətinə “Gürcüstan könüllüsü” statusunu qazandılar. Könüllülər aşağıdakı təşəbbüsləri yerinə yetirirdilər: könüllülər klubunun yaradılması, ətraf mühitin qorunması tədbirləri, xeyriyyəçilik fəaliyyəti –müxtəlif ehtiyacları olan insanlara yardım göstərmək, film nümayişi, xarici dil kurslarının təşkili, sağlam həyat tərzinin populyarlaşdırılması (idman yarışları, marafonlar), sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqların inteqrasiyası, diqqətəlayiq günlərin qeyd edilməsi, yaradıcılıq axşamlarının təşkili, məşhur insanlarla görüş və s.

- ❖ **“Bərabərlik naminə dəyişikliklər” layihəsi** -2013-cü ildən bəri həyata keçirilir və maariflənmənin yüksəldilməsi məqsədilə muhazirə-seminarların keçirilməsini nəzərdə tutur. Layihə sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təcrid olunmasının qarşısını almaq, cəmiyyətdə sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərə qarşı neqativ stereotipləri qırmaq, onların müstəqil həyatda real imkanlarını aşkarlamaq və inkluziv cəmiyyət formalaşdırmaq kimi məqsədləri özündə ehtiva edir. Cari il üçün yüksək dağlıq rayonlar, ayırıcı xətt üzrə yerləşən kəndlər və etnik azlıqların məskunlaşdığı regionlar prioritet təşkil edirdi. 2017-ci ildə Rustavi, Ozurgeti, Laqodexi (Qabal kəndi), Marneuli, Zalqa, Axalkalaki, Ninodzminda, Mestia və Batumidə tədbir və görüşlər həyata keçirildi.

Sosial yardım proqramı

Kaxeti regionunda il ərzində 1100-dən çox benefisiar müxtəlif formada sosial yardım alır, o cümlədən: tibbi xidmətin və medikamentlərin maliyyələşdirilməsi, iqtisadi və sosial cəhətdən aztəminatlı ailələrə birdəfəlik pul yardımı, yeniqurulmuş ailələrə yardım, çoxuşaqlı ailələrə köməyin göstərilməsi və s. Yekun cəmdə sosial yardım proqramı çərçivəsində pul şəklində 250,000 lari maddi yardım verildi.

Hesabat dövrü ərzində **Samsxe-Cavaxeti regionunda** etnik azlıqların kompakt məskunlaşdığı bələdiyyələrdə 4417 benefisiara 1 352 075 lari civarında sosial yardım göstərildi. Buradan 2903 etnik azlıq nümayəndəsi yardım şəklində 864 799 lari aldı, o cümlədən:

- ❖ Axalkalaki bələdiyyəsində sosial yardım alan 1538 benefisiardan 1083 etnik azlıq nümayəndəsi ümumi cəmdə 428 060 lari yardım aldı;
- ❖ Ninodzmında bələdiyyəsində sosial yardım alan 1540 benefisiardan 1420 etnik azlıq nümayəndəsi yekun cəmdə 317 195 lari yardım aldı;
- ❖ Axalsixe bələdiyyəsində sosial yardım alan 1339 benefisiardan 400 etnik azlıq nümayəndəsi yekun cəmdə 119 544 lari yardım aldı;

Kvemo Kartli regionunda 13 767 benefisiara, o cümlədən etnik azlıq nümayəndələrinə sosial yardım göstərildi (Rustavidə 1700, Bolnisiyə 3670, Qardabanıya 3400, Dmanisiyə 731, Tetrizğaroda 1240, Marneulidə 2276, Zalqada 750 benefisiar).

İnfrastrukturun reabilitasiyası

Gürcüstan Regional İnkişaf və İnformasiya Nazirliyi tərəfindən görülmüş işlər¹³

Hesabat dövründə infrastruktur layihələrinin icra prosesi davam etdirildi. Layihələr öz növbəsində qazlaşdırmanı, daxili yolların, irriqasiya və içməli su sistemlərinin, xarici işıqlandırmanın bərpasını və sair nəzərdə tuturdu.

Xüsusilə:

Samsxe-Cavaxeti regionu

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Samsxe-Cavaxetidə ümumi dəyəri 14 442 594 lari təşkil edən 64 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Axalsixe və Axalkalaki bələdiyyəsində ümumi dəyəri 2 345 665 lari təşkil edən 2 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən i ümumi dəyəri 1 771 635 lari təşkil edən 6 layihə maliyyələşdirildi.

Kvemo Kartli regionu

¹³ Tam informasiya üçün Əlavə N2-ə bax.

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Kvemo Kartlidə ümumi dəyəri 20 714 746 lari təşkil edən 67 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Dmanisi və Tetridzğaro bələdiyyəsində ümumi dəyəri 279 597 lari təşkil edən 2 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən i ümumi dəyəri 1 004 787 lari təşkil edən 4 layihə maliyyələşdirildi.

Kaxeti regionu

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Kaxeti regionunda ümumi dəyəri 26 276 117 lari təşkil edən 118 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Axmeta bələdiyyəsində ümumi dəyəri 339 460 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.

Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən ümumi dəyəri 1 223 313 lari təşkil edən 5 layihə maliyyələşdirildi.

Samsxe-Cavaxeti dövlət qəyyumu-qubernator administrasiya tərəfindən görülmüş işlər

Regionda mövcud infrastruktur tələbatlarını ödəmək məqsədilə 2017-ci ildə “Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu”, “Dağ Fondu” və yerli büdcədən maliyyələşmə yolu ilə 323 infrastruktur layihəsi icra olundu. Bu layihələrin ümumi dəyəri 42 664 376 lari təşkil edirdi. O cümlədən etnik azlıq nümayəndələrinin kompakt məskunlaşdığı administrasiya vahidlərində ümumi dəyəri 22 021 214 lari təşkil edən 143 layihə həyata keçirildi.

Yerli büdcə əsasında maliyyələşən layihələr:

- ❖ Axalsixe bələdiyyəsində -3 604 745 lari dəyərində 25 infrastruktur layihə .
- ❖ Axalkalaki bələdiyyəsində -3 604 745 lari dəyərində 25 infrastruktur layihə .
- ❖ Ninodzminda -1 403 160 lari dəyərində 34 infrastruktur layihəsi.

Kaxeti dövlət qəyyumu-qubernator administrasiyası tərəfindən görülmüş işlər

2017-ci ildə Kaxeti regionunda etnik azlıqların məskunlaşdığı kəndlərdə ümumi dəyəri 4,340,400 lari olan 36 infrastruktur layihəsi həyata keçirildi.

O cümlədən, yerli büdcə vasitəsilə maliyyələşdirildi:

- ❖ Axmeta bələdiyyəsində -ümumi dəyəri 15 549 lari olan 1 layihə ;
- ❖ Laqodexi bələdiyyəsində - ümumi dəyəri 5375 lari olan 1 layihə ;
- ❖ Saqareco bələdiyyəsində -ümumi dəyəri 189 944 lari olan 13 layihə ;
- ❖ Kvareli bələdiyyəsində - ümumi dəyəri 74,465 lari olan 4 layihə;
- ❖ Dedoplistdzğaro bələdiyyəsində -34 290 lari dəyərində 7 layihə.

Müxtəlif fondlar tərəfindən həyata keçirilmiş infrastruktur layihələrinin ümumi maliyyə dəyəri 201 038 ləri təşkil etmişdir.

Kvemo-Kartli dövlət qəyyumu-qubernatoru administrasiyası tərəfindən görülmüş işlər

2017-ci ildə “Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu”, “Dağ Fondu” və yerli büdcədən maliyyələşmə yolu ilə 356 infrastruktur layihəsi icra olundu. Bu layihələrin ümumi dəyəri 58 000 000 ləri təşkil edirdi. O cümlədən etnik azlıq nümayəndələrinin kompakt məskunlaşdığı administrasiya vahidlərində həyata keçirildi:

- ❖ Zalqa bələdiyyəsində ümumi dəyəri 2 663 400 ləri olan 50 layihə ;
- ❖ Dmanisi bələdiyyəsində -ümumi dəyəri 3277000 ləri olan 38 layihə ;
- ❖ Marneuli bələdiyyəsində - ümumi dəyəri 9280600 ləri olan 74 layihə ;
- ❖ Qardabani bələdiyyəsində -ümumi dəyəri 16862000 ləri olan 31 layihə ;
- ❖ Bolnisi bələdiyyəsində - ümumi dəyəri 336 658 ləri olan 23 layihə;
- ❖ Tetrizğaro bələdiyyəsində -137000 ləri dəyərində 2 layihə.

III. Keyfiyyətli təhsilin əlçatanlığının təmin edilməsi və Dövlət dili biliyinin yüksəldilməsi

Keyfiyyətli təhsilin əlçatanlığının təmin edilməsi və Dövlət dili biliyinin yaxşılaşdırılması məsələsinə xüsusi diqqət ayrıldı, çünki bu sadalananlar vətəndaş inteqrasiyası prosesinin əhəmiyyətli aləti hesab edilir.

Təhsilin bütün pillələləri etnik azlıq nümayəndələri üçün əlçatandır. Həmçinin etnik azlıqlar ana dillərində təhsil almaq imkanları ilə təmin edilmişdir (azərbaycanlı, erməni, rus).

Gürcüstanda 211 qeyri-gürcüdülli kütləvi məktəb və 76 qeyri-gürcüdülli bölmə fəaliyyət göstərir. Həmçinin onlardan 82-si azərbaycandilli, 118-i ermənidilli, 11-i rusdilli məktəblər təşkil edir. Həmçinin, 32 gürcü-Azərbaycan bölməsi, 29 gürcü-rus bölməsi, 10 gürcü-erməni bölməsi, 1 gürcü-Azərbaycan-rus bölməsi, 1 gürcü-rus-erməni bölməsi mövcuddur.

Bu istiqamətdə Təhsil və Elm Nazirliyi tərəfindən bir sıra addımlar atılmışdır:

- ❖ Erkən və məktəbəqədər təlim və tərbiyə üzrə dövlət standartları və tərbiyəçi-pedaqoqun peşəkar standartları hazırlanmış və Gürcüstan hökumətinin qərarı ilə təsdiqlənmişdir. Qeyd olunmuş sənədlərdə etnik, mədəni, linqvistik rəngarəngliyin təsviri, tərbiyəçi-pedaqoq tərəfindən etnik azlıqların məskunlaşdığı regionlarda gürcü dili tədrisinə yardım göstərmək, hər bir şagirdə başqalarına hörmət hissinin formalaşdırılması və s. nəzərə alınmışdır. Tərbiyəçi-pedaqoqun peşəkar standartında tərbiyəçi-pedaqoqun peşəkar xarakteristikası haqqında xüsusi maddə ayrılmışdır – “Gürcü dili ikinci dil kimi” (bax., Tərbiyəçi-pedaqoqun peşəkar standartı, 8-ci maddə);
- ❖ Baza pilləsi (VII-IX siniflər, birinci variant) üçün etnik azlıqların ana dilləri (erməni, Azərbaycan, rus) üzrə standart hazırlandı;

- ❖ Etnik azlıqların ana dilləri üzrə ekspertlərlə birlikdə ibtidai pillə (I-IV siniflər) üzrə illik proqramlar hazırlanır;
- ❖ İbtidai pillə (I-IV siniflər) üzrə ana dili standartı erməni və Azərbaycan dillərinə tərcümə edildi ;
- ❖ Qeyri-gürcüdülli məktəb müəllimlərinin ixtisaslaşma səviyyələrinin yüksəldilməsinə xüsusi diqqət ayrıldı;
- ❖ Hesabat dövrü ərzində “Kütləvi məktəb şagirdlərinin nəqliyyat vasitəsilə təmin edilməsi” proqramı davam etdirildi və tətbiq olunma arealı genişləndirildi;
- ❖ “Yay məktəbləri” proqramının “Birgə istirahət edək və öyrənək” layihəsi çərçivəsində 2017-ci ildə Gürcüstan regionlarının kiçik kontingentli kütləvi məktəblərin şagirdləri üçün yaradılmış yay düşərgələrində 1045 etnik azlıq nümayəndəsi şagird iştirak etdi.

Gürcüstan Təhsil və Elm Nazirliyi və onun tabeliyində olan ümumi hüquqi şəxslər hesabat dövründə müxtəlif növ layihə və proqramların icrasını davam etdirdilər.

Milli tədris olimpiadası

Etnik azlıq nümayəndələri üçün 2017-ci ildə milli tədris olimpiadası təşkil olundu ki, burada qeyri-gürcüdülli məktəb şagirdləri də iştirak etdilər.

Fənn	Şagirdlərin sayı
Gürcü dili ikinci dil kimi	1841
Azərbaycan dilində fənnlər	3681
Erməni dilində fənnlər	3598
Rus dilində fənnlər	1208

Üçüncü turun əsasında qalıblər müəyyənləşdirildi və onlardan 10-u rusdilli iştirakçı idi.

Məktəb buraxılış imtahanları

2017-ci ildə məktəb buraxılış imtahanlarından uğurla keçdilər:

Ermənidilli şagird	1512
---------------------------	-------------

Azərbaycandilli şagird	2057
Rusdilli şagird	1137

Tam ümumi təhsil haqqında şahadətnamə almaq üçün müsbət rəy aldı:

Ermənidilli şagird	866
Azərbaycandilli şagird	838
Rusdilli şagird	889

Ali təhsilin əlçatanlığının yüksəldilməsi

Etnik azlıqların ali təhsil almasını dəstəkləmək məqsədilə 2010-cu ildən bəri “Gürcü dili hazırlığı üzrə təhsil proqramı” mövcuddur ki, bu proqrama qəbul ümumi qabiliyyətlər üzrə apxazdilli, osetindilli, azərbaycandilli və ya ermənidilli testlərin nəticələri əsasında keçirilir.

Qeyd edilməlidir ki, Gürcüstanın ali təhsil müəssisələrində etnik azlıq nümayəndəsi tələbələrin sayı nəzərə çarpacaq dərəcədə artmışdır. Belə ki, 2015-ci ildə 741 abituriyent, 2016-cı ildə 960, 2017-ci ildə isə Vahid Milli İmtahanda ümumi qabiliyyətlər üzrə azərbaycandilli və ermənidilli testlərin nəticələri əsasında 1046 abituriyent təhsilini davam etdirmək hüququnu qazandı:

- ❖ Ümumi qabiliyyətlər üzrə azərbaycandilli testlər əsasında 673;
- ❖ Ümumi qabiliyyətlər üzrə ermənidilli testlər əsasında 373;
- ❖ Osetindilli testlər əsasında isə 1 abituriyent ali təhsil müəssisəsinə qəbul olundu.

Dövlət qrantı əsasında maliyyələşdirilən abituriyentlər:

Osetindilli testlər əsasında	1
Azərbaycandilli testlər əsasında	83
Ermənidilli testlər əsasında	95

ÜHHŞ David Ağmaşenebeli adına Gürcüstan Milli Müdafiə Akademiyası hesabat dövrü ərzində yunkerlər batalyonuna gürcü dili hazırlığı təhsil proqramı çərçivəsində bakalavriat səviyyəsi üzrə 3-cü və 4-vü kursa 5 yunker qəbul edilir (3 azərbaycanlı, 2 erməni). Lakin, hal hazırda 1 etnik erməni yunker qəbul olunur.

DİN Akademiyasında gürcü dili hazırlığı üzrə təhsil proqramına 2017-2018 tədris ilində 3 azərbaycanlı tələbə qəbul olundu. Hüquq üzrə bakalavriat proqramında 3 azərbaycanlı, 4 erməni, 1 osetin və 1 kürt tələbə təhsil alır. O cümlədən, 2017-2018 tədris ilində isə 4 etnik azərbaycanlı, 3 erməni və 1 kürt tələbə proqrama qəbul edilmişdir.

Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Dövlət Naziri Aparatı etnik azlıq nümayəndələrinə təxsis edilmiş güzəştlər və imkanlar bərsində məlumatlılığın yüksəldilməsinə xüsusi diqqət ayrıldı. “Gürcü dili hazırlığı üzrə xüsusi təhsil proqramı” , “1+4 proqramı” bərsində (Bolnisi, Axalkalaki, Laqodexi bələdiyyələrində) görüşlər keçildi. Məlumat xarakterli görüşlərdə Qiymətləndirmə və Milli İmtahan Mərkəzinin, Daxili İşlər Nazirliyinin və David Ağmaşenebeli adına Milli Müdafiə Akademiyasının nümayəndələri iştirak edirdilər.

Peşəkar təhsilin və yetkinlərin təhsillə təmin edilməsi

Hesabat dövrü ərzində etnik azlıq nümayəndələri üçün peşəkar təhsilin əlçatanlığının təmin edilməsi istiqamətində fəaliyyət davam etdirildi. Bu nöqtəyi-nəzərdən, ÜHHŞ Zurab Jvania adına Dövlət İdarəçilik Məktəbi aktiv fəaliyyət nümayiş etdirdi. Məktəb etnik azlıqların kompakt məskunlaşdığı regionlarda və yüksək dağlıq ərazilərdə dövlət qulluqçularının ixtisaslaşma səviyyələrinin yüksəldilməsi yolu ilə dövlət qulluğunda peşəkar kadr çatışmazlığı probleminin həll edilməsi, həmçinin etnik azlıq nümayəndələrinə və istənilən maraqlanan şəxsə dövlət dilinin öyrədilməsi məqsədini daşıyır.

İl ərzində dövlət idarəçilik məktəbi “İctimai idarəçilik və administrasiya” proqramını həyata keçirdi.

2017-ci ildə “İctimai idarəçilik və administrasiya” proqramının altı ixtisaslaşma sahəsi üzrə (Dövlət satınalmaları, ictimai təşkilatların idarə edilməsi, ictimai sektorda insan resurslarının idarə olunması və kargüzarlıq, dövlət maliyyəsinin idarə edilməsi, ictimaiyyətlə əlaqələr və kommunikasiya, infrastruktur layihələrinə texniki nəzarət) 89 dinləyici təlimdən keçmişdir.

Peşəkar proqramlarda iştirak etmək məqsədilə 2017-ci il yaz qəbulu zamanı 32 ərizəçi erməni, rus və Azərbaycan dillərində peşəkar testləşmədən keçmək üçün müraciət etmiş, 2017-ci il payız qəbulunda isə ərizəçilərin sayı 76-ya yüksəlmişdir.

Peşəkar təhsil proqramının yaz və payız qəbulu çərçivəsində gürcü dili moduluna 38 peşəkar tələbə qoşuldu.

2017-ci ildə “Məktəblərdə bullinqin prevensiyası və tolerantlıq mədəniyyətinin inkişafının dəstəklənməsi” modulu üzrə 352 müəllim treninq keçmişdir. Vətəndaş təhsili üzrə müəllimlərin treninqlərindən başqa demokratik mədəniyyətin kompetensiyaları çərçivəsi haqqında da treninqlər təşkil edildi. Müxtəlif fənlər və pillələr üzrə 60 pedaqoq təlimdən keçdi. Treninqlərdən sonra müəllimlər öz şagirdləri ilə birlikdə məktəblərdə demokratik mədəniyyətin kompetensiyalarını əks etdirən 3-5 dəqiqəlik video filmlər üzərində işləməyə başladılar. Ən yaxşı video film gender stereotipləri haqqında idi. Filmin müəllifi olan şagirdlər Avropa Şurasının

final konfransına, Strasburqa dəvət edildilər. Həmçinin “Təhsildə gender meynstriminqi” adı altında təlim modulu da yaradıldı.

Gürcüstan hökuməti 2017-ci il aprelin 4-də hökumətin 182 sayılı Fərmanı ilə iş axtaranların peşə hazırlığı və yenidən hazırlanmasına dair dövlət proqramını təsdiqləyib. Proqramın məqsədi iş axtaranların peşə işində rəqabət qabiliyyətinin artırılması və peşə hazırlığı və ya iş təcrübəsi ilə işləmək və bu şəkildə iş axtaranların istifadəsini asanlaşdırmaqdır. Proqramın müddəti 2 aydan 4 aya qədərdir; Proqram dövlətdən vauçer kimi maliyyə təmin edir. Gürcüstan Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Dövlət Nazirinin təşəbbüsü ilə bu proqramdan maraqlı şəxslər, həmçinin işğal olunmuş ərazilərin qanuni sakinləri və etnik azlıqların nümayəndələri istifadə edəcəklər. Yuxarıda göstərilən şəxslər ümumi təhsilin əsas addımını təsdiq edən sənəd kimi, proqramın icbari təminatından azad olunacaqlar. Nəticədə, işğal olunmuş ərazilərin qanuni sakinləri və etnik azlıqların nümayəndələri proqramın göstərdiyi xidmətlərdən belə bir sənəd olmadan da istifadə edə biləcəklər.

Qeyd edək ki, əgər sənədləri olmayan belə şəxslər varsa, onlara eyni səviyyədə proqramdan istifadə etmək üçün hüquqlar verilir.

Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyi (DİN) Akademiyasında fəaliyyət göstərən müxtəlif hazırlıq proqramları (xəfiyyə-müstəntiq, patrul-inspektorların hazırlanması, məhlə inspektorlarının hazırlanması və Gürcüstan Sərhəd Polisinin Quru Sərhədlərin Müdafiəsi Departamentinin sərhədçilərin hazırlanması üzrə xüsusi peşəkar təhsil proqramları) üzrə 301 dinləyici təlimdən keçdi.

Hüquqi qaydalar proqramı çərçivəsində Qardabani bələdiyyəsinin Vaxtangisi və Lemşveniera kənd sakini olan 36 etnik azlıq nümayəndəsi şagird DİN Akademiyasına məktəb gəzintisinə gətirilmişdir. 2017-ci ildə DİN Akademiyasına cəmi 950 şagird və tələbə gəlmişdir.

2017-ci ildə **Laqodexi bələdiyyəsi** Şroma kəndində ÜHHŞ kollec “Aisinin” filialının reabilitasiyası həyata keçirildi. Filial 2017-ci il payız qəbulu çərçivəsində peşəkar tələbələrin qəbulunu həyata keçirdi. Həmçinin Marneuli bələdiyyəsində də peşəkar təhsil müəssisəsinin inkişafı məqsədilə hazırlıq işləri başlamışdır.

Gürcüstan Parlamenti Milli Kitabxanasının “Hər bir kəndə kitab” layihəsinin həyata keçirilməsi məqsədilə may-iyun aylarında 15000 ləri dəyərində 10 000 (on min) kitabın toplanması, yerləşdirilməsi, janrlara uyğun çeşidlənməsi və regionlara (Kvemo-Kartli, Kakheti, Şida Kartli, Mtskheta-Mtianeti regionları) daşınması həyata keçirildi.

Qeyri-gürcüdüilli məktəb müəllimlərinin peşəkarlıq səviyyələrinin yüksəldilməsi

“Qeyri-gürcüdüilli məktəb müəllimlərinin peşəkar inkişafı proqramı”

Qeyri-gürcüdüilli məktəblərdə “Qeyri-gürcüdüilli məktəb müəllimlərinin peşəkarlıq səviyyələrinin yüksəldilməsi” proqramının icrası davam etdirildi. Qeyri-gürcüdüilli məktəb və bölmələr üzrə müəllimlərin peşəkar inkişafının dəstəklənməsi, eləcə də dövlət dilinin tədrisini gücləndirmək yolu ilə təlim/tədrisin keyfiyyətinin yüksəldilməsi proqramın başlıca məqsədlərini təşkil edir. Eyni zamanda, proqram (2016-2019-cu illər) qeyri-gürcüdüilli yerli məktəb müəllimlərinin həm fənn imtahanları üzrə hazırlanmasına, həm də onlara dövlət dilinin tədrisinə istiqamətlənib.

“Qeyri-gürcüdülli məktəb müəllimlərinin peşəkarlıq səviyyələrinin yüksəldilməsi” proqramı həmçinin Samsxe-Cavaxeti, Kvemo Kartli və Xaxeti regionlarının qeyri-gürcüdülli məktəblərində yaranmış kadr çatışmazlığının aradan qaldırılmasını nəzərdə tutur. Bu məqsədlə məktəblərə cəlb edildi:

- ❖ Gürcü dili, ikinci dil kimi proqramı üzrə 118 məsləhətçi-müəllim ;
- ❖ Gürcü dili, ikinci dil kimi proqramı və ictimai elmlər üzrə 114 köməkçi müəllim ;
- ❖ Təhsil Proqramı ilə nəzərdə tutulmuş müxtəlif fənn istiqamətləri üzrə 50 ikidilli köməkçi müəllim.

Minillik Çağırış Fondu – Gürcüstanın müəllim və məktəb direktorlarının təkmilləşməsi layihəsi çərçivəsində bir sıra tədbirlər həyata keçirildi:

- ❖ 2017-ci il iyul ayında fənn imtahanının, fənlər üzrə peşəkar kompetensiyaların təsdiqlənməsi keçirildi ki, burada 177 rusdülli, 369 ermənidülli, 387 azərbaycandülli ərizəçi iştirak etdi;
- ❖ Liderlik akademiyası 1 və 2 keçirildi və layihə çərçivəsində Liderlik Akademiyası 1-in 3 modulu (40 ünsiyyət saati) və Liderlik Akademiyası 2-nin beş modulu (cəmi 64 ünsiyyət saati) treninq materialları ilə birgə Azərbaycan, rus və erməni dillərinə tərcümə edildi;
- ❖ Kütləvi məktəblərin qeyri-gürcüdülli direktorları və vasitəçilər üçün Liderlik Akademiyası 1-in üç modulu üzrə (100 erməni dilli, 58 azərbaycandülli və 9 rusdülli) treninqlər təşkil olundu; Azərbaycanlı və rusdülli kütləvi məktəb direktorları və vasitəçilər (dəvət olunmuş 81 iştirakçı) üçün də treninqlər keçirildi;
- ❖ Ümumi peşəkar qabiliyyətlərin üç modulu treninq materialları ilə birgə Azərbaycan, rus və erməni dillərinə tərcümə edildi: “Şagirdə yönəlmiş tədris mühitinin xarakteristikası”; “Şagirdə yönəlmiş tədris mühitinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi strategiyaları” və “Tədris prosesinin pozitiv yönləndirilməsi və peşəkar inkişafa hazırlıq”;
- ❖ Qeyri-gürcüdülli məktəblərdə kimya, fizika, biologiya, riyaziyyat, coğrafiya və ingilis dili müəllimləri üçün ümumi peşəkar qabiliyyətlər üzrə kursun birinci moduluna uyğun treninqlər təşkil edildi. Treninqlərə 2091 müəllim dəvət edilmişdir ki, onlardan yalnız 1547 (74%) nəfər treninqə qatılmışdır.

Dövlət dili tədrisinin təkmilləşməsinin dəstəklənməsi

Vətəndaş inteqrasiyası prosesində dövlət dili biliyinin yüksəldilməsi əhəmiyyətli çağırışı təşkil edir. Təhsilin hər pilləsində proqram və layihələrin həyata keçirilməsi prosesi davam etdirildi. Bu layihə və proqramların başlıca məqsədi dövlət dili biliyi səviyyəsinin yüksəldilməsindən ibarət idi.

Gürcüstan dövlət dilinin tədrisinin əlçatanlığını yüksəltmək və onun populyarlaşdırılmasını dəstəkləmək məqsədilə 2017-ci il ərzində gürcü dilinin xarici dil kimi tədrisi proqramı “İrbaxi” çərçivəsində planlaşdırılmış işlər yerinə yetirildi və www.geofl.ge veb sahifəsinə yerləşdirildi: gürcü dilini öyrənmək istəyən əcnəbilər üçün “Ağmarti” dərslisi (dil biliyi üzrə B1, B2, B2+ səviyyələri); uyğunlaşdırılmış ədəbi qiraət (dil biliyi üzrə B1, B2, B2+ səviyyələri); öyrənmələr üçün özünüqiymətləndirmə şkalaları; tərcümə lüğəti, izahlı lüğət, audio elektron lüğət (dil biliyi üzrə B1.1 səviyyəsi). Veb sahifənin il ərzində 27000 istifadəçisi olmuşdur.

Dövlət dili biliyini təkmilləşdirmək istiqamətində **ÜHHŞ Zurab Jvania adına Dövlət İdarəçilik Məktəbi** də öz fəaliyyətini davam etdirdi və il ərzində “Dövlət dilinin tədrisi proqramını” həyata keçirdi. Proqram çərçivəsində dövlət sektorunda işləyən etnik azlıq nümayəndələri, yerli özünüidarəçilik orqanları, diyar administrasiyaları, Təhsil Nazirliyinin resurs mərkəzləri, kütləvi məktəb əməkdaşları və eləcə də maraq göstərən istənilən şəxs məktəb tabeliyində olan 10 regional tədris mərkəzində¹⁴ və 175 səyyar qrupda (71 kənddə) dövlət dilini öyrənmək imkanına malikdirlər.

İl ərzində dövlət dilinin tədrisi proqramından 3247 benefisiar (1423 erməni, 1620 azərbaycanlı, 3 rus, 2 yunan, 11 gürcü, 6 çeçen, 8 osetin, 1 ukraynalı) istifadə etdi.

ÜHHŞ Müəllimlərin Peşəkar İnkişafı üzrə Milli Mərkəzin “Qeyri-gürcüdüillə məktəb müəllimlərinin peşəkar inkişafı proqramı” çərçivəsində Samsxe-Cavaxeti, Kvemo Kartli və Kaxetidə qeyri-gürcüdüillə məktəblərin yerli müəllimlərinin iki axını üçün dövlət dilinin tədrisi kursu keçirildi. Kursda ümumilikdə 1080 dinləyici iştirak etdi.

Dövlət dili biliyi üzrə ən azı A2 səviyyəsini təsdiqləmiş müəllimlərin proqram çərçivəsində peşəkar inkişafa yönəlmiş aşağıdakı treninq-modullardan keçmək imkanları var idi:

- ❖ “Tədris prosesinin planlaşdırılması, idarə olunması, qiymətləndirilməsi” -283 dinləyici;
- ❖ “Qeyri-gürcüdüillə məktəblərdə inkluziv təhsil” - 126 dinləyici.

“Qeyri-gürcüdüillə müəllimlərin peşəkar inkişafı” proqramının məsləhətçi-müəllimləri tərəfindən Samsxe-Cavaxeti, Kvemo Kartli və Kaxetinin qeyri-gürcüdüillə məktəb müəllimlərinin ikinci axını üçün dövlət dili tədrisi kursu təşkil edildi və kursa 540 dinləyici qatıldı, o cümlədən A1 səviyyəsi üzrə 80 dinləyici, A2+ səviyyəsi üzrə 303 və B1 səviyyəsi üzrə 157 dinləyici. Dil kursu başa çatdıqdan sonra 460 iştirakçı müəllimdən yekun qiymətləndirməyə 440 müəllim gəlmişdir. Onlardan A1 səviyyəsi üzrə 55 dinləyici, A2 səviyyəsi üzrə 171 dinləyici, B1 səviyyəsi üzrə 108 dinləyici qiymətləndirmədən keçdi.

Bundan başqa dövlət dili biliyinin yüksəldilməsi məqsədilə, müxtəlif idarələr tərəfindən həyata keçirilmiş konkret tədbirlər:

Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatı və Elm və Təhsil Nazirliyinin sıx əməkdaşlığı çərçivəsində, cari ilin fevral ayında Batuminin 14 saylı məktəbində və Peria kəndi kütləvi məktəbində abxaz dilinin tədrisinin əsası qoyuldu, avqust ayından isə Axalkalaki şəhərində müqəddəs erməni apostol pravoslav kilsəsinin yeparxiyasında gürcü dilinin tədrisi kursları açıldı.

Tbilisi şəhəri bələdiyyəsi Sakrebulo yanında mövcud “Dostluq evində” “Gürcü dilini öyrənək” tədris kursu təşkil edildi. Layihə çərçivəsində, 38 etnik azlıq nümayəndəsi üç aylıq tədris kursunu keçmiş, onlardan yalnız iyirmi nümayəndə kursu başa vurmuşdur. Bu mərhələdə gürcü dilinin tədrisi kurslarına ümumilikdə etnik azlıq nümayəndəsi olan 95dinləyici qoşulmuşdur.

QKHŞ “Şagirdlər və Gənclərin Milli Sarayında”¹⁵ “Qeyri-gürcüdüillə şagirdlər üçün gürcü dili” klubu da fəaliyyət göstərir.

¹⁴ Axalkalaki, Ninodzminda, Zalqa, Bolnisi, Dmanisi, Marneuli, Qardabani, Saqareco, Axmeta, Laqodexi

¹⁵ Sarayda etnik azlıq nümayəndəsi olan 237 şagird qeydiyyatdadır ki, onlar da öz növbəsində müxtəlif dərəcələrdə, tədbir və fəaliyyətlərdə iştirak edirlər.

Gürcüstan Cəzaçəkmə və Probasiya Nazirliyinin sosial şöbəsi qeyri-gürcüdüilli məhkumların gürcü dilinin tədrisi proqramına qoşulmasını təmin edir. 2017-ci il ərzində 74 qeyri-gürcüdüilli məhkum gürcü dilinin tədrisi kurslarında iştirak etmişdir.

Gürcüstan Ədliyyə Tədris Mərkəzi Gürcüstanın qeyri-gürcüdüilli vətəndaşlarına pulsuz gürcü dili kursları təklif etdi. 2017-ci il ərzində dövlət dilinin tədrisi kursu Marneuli bələdiyyəsi Sadaxlı kəndinin (23 iştirakçı) və Saqareco bələdiyyəsi Yarmuğanlı kəndinin (16 iştirakçı) ictimai mərkəzlərində həyata keçirildi.

IV. Etnik azlıqların mədəniyyətlərinin qorunub saxlanması və tolerant mühitin təşviqi

Hesabat dövründə müxtəlif proqram və layihələrin, eləcə də tədbirlərin həyata keçirilməsi davam etdirildi. Bütün fəaliyyətlər etnik azlıqların mədəniyyətlərini qoruyub saxlamaq, inkişaf etdirmək və populyarlaşdırmaq məqsədini daşıyırdı. Mədəni özüünüifadəni dəstəkləmək və növbəti inteqrasiya məqsədilə muzey və teatrların fəaliyyətlərinin maddi cəhətdən dəstəklənməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi.

Teatrların dəstəklənməsi

- ❖ **ÜHHŞ Petros Adamyan adına Erməni Peşəkar Dövlət Teatrı** 115 tamaşa, o cümlədən 3 premyera nümayiş etdirdi. Tamaşalara 3592 tamaşaçı qatıldı. İl ərzində teatra 396 000 ləri civarında maliyyə dəstəyi göstərildi.
- ❖ **ÜHHŞ Heydər Əliyev adına Tbilisi Azərbaycan Peşəkar Dram Teatrı** 7 tamaşa, Qardabanidə 2 səyyar tamaşa, 2 premyera, Türkiyənin Adana şəhərinə 1 qastrol səfəri (tamaşaya 850 tamaşaçı təşrif etdi) təşkil edildi. İl ərzində teatra 220 881 ləri civarında maliyyə dəstəyi göstərildi.
- ❖ **ÜHHŞ Aleksandr Qriboyedov adına Dövlət Peşəkar Rus Dram Teatrı** 103 tamaşa keçirmiş, 3147 tamaşaçısı olmuşdur. Magilov şəhərində 20 qastrol səfəri, 2 səyyar tamaşa keçirilmişdir. Teatra 1 089 000 ləri maliyyə ayrılmışdır.

Muzeylərin dəstəklənməsi

- ❖ **ÜHHŞ David Baazov adına Gürcüstan Yəhudiləri və Gürcü-Yəhudi Münasibətlərinin Tarixi Muzeyi** – David Baazov adına Gürcüstan Yəhudiləri və Gürcü-Yəhudi Münasibətlərinin Tarixi Muzeyinin dəstəyi ilə “Gürcüstan yəhudilərinin poeziyası antologiyası” kitabı nəşr olundu. 2017-ci ildə Bat Yamda (İsrail) “Eşkol Paisi” adına mədəniyyət mərkəzində kitab təqdimatı keçirildi. Əsər 26 əsrlik gürcü-yəhudi birgə yaşayışına həsr olunub. Muzeyin fəaliyyəti çərçivəsində 2 sərgi, 1 axşam, 1 yubiley tədbiri, 1 görüş keçirilmiş, radio və televiziya da 2 veriliş lentə alınmışdır. İl ərzində muzeyə 115 000 ləri məbləğində maliyyə dəstəyi göstərilmişdir.
- ❖ **ÜHHŞ Mirzə Fətəli Axundov adına Azərbaycan Mədəniyyət Muzeyində** -2017-ci ildə 4 sərgi, sənədli filmlərin nümayişi, 2 mədəni-maarifləndirici tədbir, 1 təqdimat keçirildi. İl ərzində muzey üçün ayrılmış maliyyə məbləği 37 000 ləri təşkil etmişdir;
- ❖ **ÜHHŞ Smirnovlar Muzeyi** –muzey aprel ayında açıldı və onun ümumi büdcəsi 63 216 ləri təşkil edir. Üç tədbir keçirilmiş, o cümlədən film təqdimatları və görüşlər təşkil edilmişdir.

İl ərzində etnik azlıq nümayəndələrinin mədəni irsi, maddi və qeyri-maddi mədəni sərvətlərinin qorunması məsələlərinə xüsusi diqqət ayrıldı.

Mədəni irsi abidələrin reabilitasiyası

Almaniya Federativ Respublikasının qrant proqramı əsasında ayrılmış 50 000 avro çərçivəsində “Alman kolonistlərinin Gürcüstanda memarlıq irsi” kitabının çap olunması planlaşdırılıb.

Həmçinin Aspindza bələdiyyəsində, Ota kəndində və Axalsixe bələdiyyəsində, Saxuneti kəndində məscidlərin bərpa layihələrinin hazırlanması nəzərdə tutulub.

Mədəni tədbirlərin dəstəklənməsi

2017-ci ildə Gürcüstanda **Mədəniyyət və Abidələrin Mühafizəsi Nazirliyi** “Etnik azlıqların dəstəklənməsi” prioriteti üzrə 185 750 ləri maliyyə ayırdı. Prioritet çərçivəsində mədəniyyət xadimi olan etnik azlıq nümayəndələrinin sərgilərinin, nəşrlərinin, tamaşaların, yaradıcılıq axşamlarının və sair mədəniyyət tədbirlərinin dəstəklənməsi prosesi davam etdirildi. Prioritetlər çərçivəsində 14 layihə dəstəkləndi (**Əlavə nömrə 3**).

Mədəniyyətlərarası dialoqun dərinləşdirilməsi və vətəndaş inteqrasiyası prosesinin dəstəklənməsi məqsədilə **Barışq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatı** müvafiq idarələrlə əməkdaşlıq əsasında aşağıdakı tədbirləri həyata keçirdi:

- ❖ “Pankisoba 2017” –Dövlət Naziri Aparatının iştirakı və Kaxeti diyar administrasiyasının təşkilatçılığı ilə Duisi kəndində Pankisoba bayramı keçirildi. Tədbirlər çərçivəsində müxtəlif nazirliklərin fəaliyyətlərini əks etdirən sərgilər təşkil olundu. Xalq bayramı çərçivəsində mədəni, idman və maarifləndirici tədbirlər keçirilmiş, əməkdar və fəxri vətəndaşlar mükafatlandırılmışlar.
- ❖ Vaynax mədəniyyəti həftəsi –Dövlət Naziri Aparatı və Qori Dövlət Tədris Universiteti ilə əməkdaşlıq çərçivəsində əsrarəngiz bir proqram həyata keçirildi. Buraya konsertlər, kütləvi mühazirələr, kist folkloru və incəsənət nümunələrinin sərgisi, Vaynax mövzusu əsasında hazırlanmış təqdimat, Pankisi dərəsi və pankisi bölgəsində yaşayan kist qadınlar barəsində çəkilmiş video çarxların təqdimatı, kist şairlərinin yaradıcılığı ilə tanışlıq, uşaq teatrı tamaşaları, idman tədbirləri və s. daxil idi.
- ❖ Multi-etnik incəsənət festivalı “Bir səma altında –mədəniyyətlərin dialoqu” – Gürcüstan BMT Assosiasiyasının maliyyə dəstəyi, eləcə də Gürcüstan Mədəniyyət və Abidələrin Müdafiəsi Nazirliyi, İdman və Gənclərlə İş üzrə Nazirliyin əməkdaşlığı ilə ənənəvi multietnik incəsənət festivalı olan “Bir səma altında –mədəniyyətlərin dialoqu” keçirildi. Festivalda gürcü və Gürcüstanda yaşayan etnik azlıq nümayəndəsi gənclər iştirak edirdi. Həmçinin 2017-ci il ərzində festival çərçivəsində iki konsert də keçirildi (Axalsixe və Rustavi şəhərlərində).
- ❖ Dövlət Naziri Aparatının təşkilatçılığı ilə Mxmeta şəhərində Gürcüstanın müstəqillik gününə həsr olunmuş folklor konserti keçirildi. Konsert çərçivəsində etnik azlıq nümayəndələri “Pələng dərisi geymiş pəhləvan” əsərindən gürcü və ana dillərində parçalar oxudular. Məhz bu tədbirdə Dövlət Naziri Aparatı

- tərəfindən elan edilmiş “Gürcü dili mənim uğuruma aparan yol” esse müsabiqəsinin qalibləri də mükafatlandırıldı.
- ❖ Beynəlxalq tolerantlıq gününə həsr edilmiş həftəlik çərçivəsində bir sıra tədbirlər həyata keçirildi. Gürcüstan BMT Assosiasiyası ilə əməkdaşlıq çərçivəsində rəsmi qəbul keçirildi ki, burada “Gürcüstanda etnik rəngarənglik” adlı media müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırıldılar.
 - ❖ Gürcüstan Parlamenti Milli Kitabxanası ilə əməkdaşlıq əsasında çeçen və inquş xalqlarının deportasiyasının 73-cü ildönümünə həsr olunmuş xatirə axşamı keçirildi. Axşamda müxtəlif elmi dairələrin nümayəndələri, ictimai xadimlər, Gürcüstanın ali təhsil müəssisələrinin tələbələri və Pankisi dərəsindən gəlmiş qonaqlar iştirak etdilər.
 - ❖ Dövlət Naziri Aparatı və Gürcüstan Parlamentinin təşkilatçılığı ilə Şota Rustaveli adına Parlament zalında osetin-gürcü münasibətlərinə həsr edilmiş gecə keçirildi. Tədbir osetin mədəniyyətinin önə çıxarılması və populyarlaşdırılması məqsədini daşıyırdı. Tədbirdə Cənubi Osetiya administrasiyası yanında mövcud rəqs ansamblı “Nartebi”, vokal ansambl “Liaxvi” və Sxinvali teatrı tərəfindən ifa edilmiş musiqi və xoreografiya nömrələri təqdim olundu.
 - ❖ İl ərzində Barışq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatı dövrü olaraq Gürcüstanda yaşayan etnik və dini azlıqların, həm əhalinin, həm də diplomatik korpusun milli və dini bayramlarını təbrik edir.

Dövlət qəyyumluğu-qubernator administrasiyaları tərəfindən görülmüş işlər

Samsxe-Cavaxeti diyar administrasiyası etnik azlıqların mədəniyyətlərinin və identikliyinə qorunub saxlanılmasına yardım edən tədbirlərin təşkil edilməsində aktiv surətdə iştirak edir. Etnik azlıqların kompakt məskunlaşmış administrasiya vahidlərində klublar, mahnı və rəqs ansambları fəaliyyət göstərir. Axalkalaki və Ninodzmində musiqi məktəbləri, Axalkalakidə və Axalsixedə isə rəssamlıq məktəbləri mövcuddur, hansılar ki, sistemə şəkildə yerli və beynəlxalq sərgilərdə iştirak edirlər. Bununla yanaşı, mədəni ənənələrin qorunması məqsədilə yerli büdcə vasitəsilə müxtəlif obyektlərin maddi təminatı və tədbirlərin maliyyələşdirilməsi həyata keçirilir. Samsxe-Cavaxetin 6 bələdiyyəsində ümumi 183 mədəniyyət ocağı, eləcə də 11 rəssamlıq və musiqi məktəbi fəaliyyət göstərir.

Kaxeti regionu diyar administrasiyası tərəfindən görülmüş işlər

Hesabat dövrü ərzində Kaxeti regionunda etnik azlıq nümayəndələrinin iştirakı ilə müxtəlif mədəni və idman tədbirləri planlaşdırılıb həyata keçirildi. Xüsusilə: “Novruz bayramı”, “Çörək və şərab festivalı”, Kosta Xetaqurovun 158-ci il yubileyinə həsr edilmiş bayram tədbiri “Kostaoba”, Gürcüstanın müstəqillik gününə həsr olunmuş konsert, beynəlxalq müəllimlər günü ilə bağlı tədbir və s. qeyd olunmalıdır.

Regionda yaşayan etnik azlıq nümayəndələri idman tədbirlərində aktiv iştirak etmişlər. Pankisi dərəsində gənc nəslin sağlam həyat tərzinə yiyələnməsi məsələsinə xüsusi diqqət ayrıldı. Uğur qazanmış idmançılar idman məktəblərinin qrafiki ilə müəyyənləşdirilmiş yerli, regional və beynəlxalq turnirlərdə, aşağıda sadalanan idman

növlərində iştirak etdilər: cüdo, yunan-roma güləşi, atletika, raqbi, kik-boksinq, futbol. Bölgədə 350-yə yaxın uşaq bu idman növləri ilə məşğuldurlar. O cümlədən:

- ❖ QKHŞ (Qeyri-Kommersiya Hüquqi Şəxs) “Baxtrioni” futbol məktəbinin bazasında Pankisi dərəsində dörd futbol qrupu fəaliyyət göstərir (Duisi, Coğolo, Birkiani, Hamamlı kəndlərində) ki, burada 80-ə yaxın uşaq dörd məşqçi-müəllimin himayəsindədir.
- ❖ QKHŞ Zvidauri adına cüdo məktəbi: Psnkisi dərəsində üç cüdo zalı (Duisi, Sakobiano, Dumasturi kəndləri) açılmışdır ki, burada altı qrup üzrə 120-ədək uşaq məşq edir. 2017-ci ildə yeni başlayan idmançılar turnirlərdə iştirak etmişlər.
- ❖ QKHŞ Kompleks İdman Məktəbinin bazasında 2017-ci ildə Pankisi dərəsində dörd idman qrupu (kik-boksinq, yunan-roma güləşi və atletika) fəaliyyət göstərir və qruplar üzrə 150-ədək uşağa səkkiz məşqçi-müəllim xidmət edir.

Laqodexi şəhərində Gənclərlə İş və İdmanın İnkişafı Mərkəzi və mərkəz əməkdaşlarının təşəbbüsü ilə gündəlik yardım mərkəzi yaradıldı. Layihə “Leli” icma mərkəzində, Gənclərlə İş və İdmanın inkişafı Mərkəzinin maliyyə dəstəyi həyata keçirildi. Layihə çərçivəsində etnik azlıq nümayəndələrinə və sosial cəhətdən həssas məktəblilərə dərslərin hazırlanmasında və qabiliyyət-bacarıqların yüksəldilməsində kömək göstərilir.

Kvemo Kartli diyar administrasiyası tərəfindən görülmüş işlər

Kvemo Kartli regionunda etnik azlıq nümayəndələri həyata keçirilən mədəni və idman aktivliklərində fəal surətdə iştirak edirlər. Region miqyasında aşağıdakı tədbirlər həyata keçirildi: Xab nisani, Novruz bayramı, qarısoba, tolerantlıq günü, Vahid Qafqaz festivalı, sülh mövzusunda rəsm sərgisi, Ağayanın anım gününə həsr olunmuş tədbir, Asureti kəndinə alman şvabların köçülməsinin 200

illik yubileyinə həsr olunmuş tədbir.

Bununla yanaşı, etnik azlıq nümayəndələri beynəlxalq qadınlar günü, Ana dili günü, Yer kürəsi günü, müstəqillik günü, Uşaqların beynəlxalq müdafiəsi günü və s. tədbirlərdə eyni dərəcədə iştirak edirlər.

Bələdiyyələr öz kompetensiyaları çərçivəsində etnik azlıqların mədəni məbəd statusunu daşıyan obyektlərinin, tikililərin, tarixi mədəni məbədlərin, ziyarətgahların qorunmasını, istismarı və himayədarlığını təmin edirlər.

Kvemo Kartli regionunda yaşayan etnik azlıq nümayəndələri cari idman fəaliyyətləri və tədbirlərinə, xüsusilə, futbol, güləş, basketbol, cüdo, volleybol, kikkoksinq üzrə yerli və ya regional turnirlərdə eyni dərəcədə iştirak etmişlər. Məktəblərarası idman olimpiadalarında, “Əngəlsiz idman” silsiləsindən olan idman festivallarında, Gürcüstan, Avropa və beynəlxalq turnirlərdə iştirak edən 66 idmançıdan 13-ü etnik azlıq nümayəndəsidir.

Gürcüstan Cəzaçəkmə və Probasiya Nazirliyinin Penitensiar müəssisələrində müxtəlif mədəni-maarif və idman fəaliyyətləri aktiv surətdə davam etdirilirdi. Hesabat dövrü ərzində penitensiar müəssisələrdə 337 mədəni və 35 idman tədbiri keçirildi. Etnik azlıq nümayəndəsi məhkumlar da tədbirlərdə fəallıq nümayiş etdirdi.

Qeyd edilməlidir ki, hər bir penitensiar müəssisədə bir otaq mövcuddur. Burada müxtəlif dini konfessiya nümayəndələri özlərinin din xadimləri ilə görüşür, dini ayinləri icra edirlər. Həmçinin, 5 saylı qadın penitensiar müəssisəsində də müsəlman məhbus və məhkumlar üçün dini ayinləri icra etmək üçün xüsusi otaq ayrılmışdır.

Gürcüstan Parlamenti Milli Kitabxanasının göstərdiyi fəaliyyət

Hesabat dövründə Gürcüstan Parlamenti Milli Kitabxanası Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi Məsələləri üzrə Gürcüstan Dövlət Naziri Aparatı, Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi Aparatı yanında mövcud Tolerantlıq Mərkəzi, Gürcüstanda yaşayan etnik azlıq icmaları ilə sıx əməkdaşlıq edirdi.

Partnyor təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq nəticəsində 2017-ci ildə Milli Kitabxanada 3 tədbir keçirildi. Foto sərgilər, konsertlər, kitab təqdimatları da onlar sırasında idi. Qeyd olunan tədbirlər Gürcüstanda yaşayan etnik azlıq nümayəndələrinin mədəni irsinin, incəsənət və ənənələrinin populyarlaşdırılması və onların mədəni məkana integrasiyasını təmin etmək məqsədini daşıyır.

Gürcüstan Parlamenti Milli Kitabxanası tərəfindən həyata keçirilmiş tədbirlər:

- ❖ Serqo Paracanovun 93 illik yubileyinə həsr edilmiş tədbir;
- ❖ Milli Kitabxanın “ekvilibrium” hərəkatı çərçivəsində Saqareco bələdiyyəsi Ləmbəli kəndinin qeyri-gürcüdüillik məktəbində kitabxana açıldı.
- ❖ Milli Kitabxanın “ekvilibrium” hərəkatı çərçivəsində Bolnisi bələdiyyəsinin qeyri-gürcüdüillik məktəblərinə (Savaneti (İmirhəsən) kəndi, Kvemo Arkevani (Qoşakilsə) kəndi) kitablar təqdim olundu.

Tbilisi şəhər bələdiyyəsi tərəfindən görülmüş işlər

Hesabat dövründə Tbilisi şəhər bələdiyyəsi Sakrebulo su yanında mövcud “Dostluq Evi” fəaliyyətini aktiv surətdə davam etdirdi. “Dostluq Evində” arasıkəsilmədən mədəni-maarif tədbirlər (xalq bayramı “maslenitsa”, Belarus icmasının tanınmış yazıçılarının yardımçılıq həftələri, yəhudi mərkəzinin direktoru Zaira Davaraşviliyə fəxri vətəndaş adının verilməsi və sair) və treninqlər (“Uğurlu danışıqların aparılması və tərəflərin səfərbər edilməsi”) həyata keçirirdi. Həm treninqlərdə, həm də tədbirlərdə etnik azlıq nümayəndələri aktiv şəkildə iştirak edirdilər.

Sakrebulonun təşəbbüsü ilə “Qafqazı daha yaxşı tanıyaq” mövzusunda sayca 10-cu konfrans keçirildi. Konfransda Tbilisinin yuxarı sinif şagirdləri ilə yanaşı, Telavidən və Pankisidən gəlmiş şagirdlər də iştirak edirdilər. Konfrans iştirakçıları Qafqaz xalqlarının mədəniyyəti, tarixi, adət-ənənələri, həyat tərzi, çoxəsrlik münasibətlərlə bağlı əsərlərini təqdim etdilər. Şagirdlər tərəfindən Qafqaz mövzusunda işlənmiş nümunələr sərgiləndi.

Hal hazırda “Tbilisi Dostluq Evində” etnik azlıqların muzeylərinin açılması ilə bağlı aktiv surətdə işlər görülür.

Batumi şəhər bələdiyyəsi tərəfindən görülmüş işlər

Batumi şəhər bələdiyyəsi tərəfindən qeyri-kommersiya hüquqi şəxs (QKHŞ) “Batumi Mədəniyyət Mərkəzi” yanında mövcud “Dostluq Evi” çərçivəsində yazıçılar, şairlər və incəsənət xadimləri ilə görüşlər keçirildi, kitabların təqdimatı, yeni başlayan rəssamların sərgiləri təşkil olundu. Gənc şagirdlər və tələbələr üçün intellektual oyunlar keçirildi, yardımçılıq axşamları və konfranslar təşkil edildi.

Gürcüstan İdman və Gənclərlə İş üzrə Nazirlik tərəfindən görülmüş işlər

- ❖ Xma vli dağı gənclər düşərgəsi –Xma vli dağında arxeoloji düşərgə salındı. Düşərgə çərçivəsində Xma vli dağına və Utsvaşi qalasına ekskursiyalar təşkil olundu. İştirakçılara həmçinin ilkin tibbi yardımın

göstərilməsi ilə bağlı trening və arxeologiya və tarix barəsində mühazirələr keçirildi. Layihədə 19 gənc (7 qız, 12 oğlan) iştirak edirdi ki, onlardan 5-i etnik azlıq nümayəndəsi idi.

- ❖ Pankisidə, Tuşeti və Pşav-Xevsuretidə yerli gəncləri turizmin inkişafına cəlb etmək məqsədilə layihə həyata keçirildi. Layihə gənclərin dağda piyada bələdçi kimi hazırlanmasını nəzərdə tuturdu. Layihədə 15 gənc iştirak etdi. Üç günlük kurs başa çatdıqdan sonra piyada bələdçilər məşqçi ilə birlikdə planlaşdırılmış 9 günlük gəzintini həyata keçirdilər. Piyada yürüş zamanı onlar Pankisi dərəsindən Tuşetiyə keçdilər və yeni piyada yürüş marşrutunun qeydlərini apardılar. Layihə çərçivəsində Pankisi-Tbatana-Borbalo-Tuşeti marşrutunun detallı təsviri hazırlandı. Təsvir edilmiş marşrut elektron, eləcə də çap şəklində işıq üzü görəcək.
- ❖ Eko düşərgə layihəsinin əsas məqsədi yeniyetmələr arasında ekologiya və ətraf-mühitin müdafiəsinin əhəmiyyəti barəsində məlumatlılıq dərəcəsini yüksəltmək, qeyd edilmiş mövzularla maraqlanan gənclərin qeyri-formal təhsil fəalliyətinə cəlb etmək və həvəsləndirməkdən ibarətdir. Inkluziv qrup Gürcüstan miqyasında 14-16 yaş qrupuna daxil olan gənclərdən komplektləşdirildi. Eko düşərgə çərçivəsində yaşıllaşdırma və təmizlik aksiyaları da keçirildi. İştirakçılar aşağıdakı mövzular üzərində işlədilər: aktiv vətəndaşlıq, könüllülük, komanda quruculuğu, həmyaşd təhsili, Gürcüstanın mühafizə olunan əraziləri, qalıqların idarə edilməsi, iqlim dəyişiklikləri və təbii fəlakətlər, layihənin yazılması və təqdimatı bacarıq-qabiliyyətləri. Həmçinin gənclər maraqlı oyunlar və maarifləndirici fəaliyyətlər vasitəsilə Laqodexi qoruğunu da gəzmiş oldular. Layihə iştirakçıları aşağıdakı regionlardan idilər: Tbilisi, Marneuli, Hereti (Qax), Laqodexi, Qardabani, Ninodzminda.

V. Beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi

Etnik azlıqların müdafiəsi nöqteyi-nəzərdən Gürcüstan müxtəlif beynəlxalq vasitələr çərçivəsində özünün beynəlxalq öhdəliklərini yerinə yetirir. Dövlətimiz Milli azlıqların müdafiəsi haqqında Çərçivə Konvensiyasına qoşulmuşdur. Konvensiya çərçivəsində Gürcüstan beynəlxalq ictimaiyyət qarşısında etnik azlıqların hüquqlarının müdafiəsini və onların ölkənin inkişafında layiqli iştirakının təmin edilməsini nəzərdə tutan öhdəliklər götürmüşdür. Qeyd edilmiş mexanizmdən irəli gələrək, Dövlət Naziri Aparatının koordinasiyası ilə monitorinqin üçüncü dövrü çərçivəsində dövlət hesabatı hazırlandı. Hesabat 2017-ci ilin iyul ayında Avropa Şurasına təqdim edildi. Hesabat 2012-2017-ci illər dövrünü əhatə edir və Gürcüstan tərəfindən konvensiya ilə müəyyənləşdirilmiş öhdəliklərin yerinə yetirilməsini əks etdirir.

2017-ci il Fəaliyyət planının icrası prosesində Dövlət Naziri Aparatı Vətəndaş sektoru, beynəlxalq təşkilatlarla, ölkəyə akkreditə olunmuş diplomatik korpusla, yerli və beynəlxalq ekspertlərlə, Xalq Müdafiəçisi Aparatı yanında mövcud Milli Azlıq Şurası ilə sıx əməkdaşlıq nümayiş etdirmişdir. Həmçinin, Dövlət Naziri Aparatı etnik azlıqların kompakt məskunlaşdığı regionların əhalisi, yerli özünüidarə qurumları və qeyri-hökumət təşkilatı nümayəndələri ilə da daimi əlaqəsi saxlamışdır.

Fəaliyyət Planı ilə nəzərdə tutulmuş tədbir və layihələrin həyata keçirilməsi məqsədilə ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) və Gürcüstan BMT Assosiasiyasının (UNAG) “Tolerantlıq, vətəndaş təfəkkürü və inteqrasiyanın dəstəklənməsi proqramı” çərçivəsində Dövlət Naziri Aparatına dəstək göstərilirdi.

Əlavə 1

Seçkilərin əhəmiyyəti haqqında informasiya kampaniyasının formalaşdırılması və seçki mədəniyyətinin gücləndirilməsi məqsədilə MSK tərəfindən vətəndaş təşkilatlarına və etnik azlıq icmalarına verilmiş qrantlar

Yerli qht-nin adı	Layihənin keçirilmə arealı	Büdcə	
1	QKHŞ İctimai müdafiəçi	Axmeta, Kvareli, Laqodexi, Telavi	25 035 lari
2	QKHŞ Yeni Nəsil Demokratik Seçkilər	Rustavi, Qaradabani, Zalqa, Tetridzğaro	25 095 lari
3	QKHŞ Çoxmillətli Gürcüstan Ümumvətəndaş Hərəkəti Birliyi	Samsxe-Cavaxeti	37 907 lari
4	QKHŞ Məlumatlandırılmış Cəmiyyət	Marneuli, Bolnisi, Dmanisi	18 220 lari
5	QKHŞ Beynəlxalq Tələbə Təşəbbüsü	Samsxe-Cavaxeti	18 965 lari
6	QKHŞ Gənclər Mərkəzi –Bizim Nəsil 1921	Dedoplistdzğaro, Siğnaği, Gürcaani	18 842 lari
7	QKHŞ Qadınların Qeyri-Hökumət Təşkilatı “Paros”	Ninodzminda, Axalsixe	18 954 lari
8	QKHŞ “Sağlam aləm”	Saqareco, Telavi, Laqodexi	18 550 lari
	Cəmi		181 568 lari

İnfrastrukturun reabilitasiyası

Kvemo Kartli regionu

Rustavi

- Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Rustavi bələdiyyəsində ümumi dəyəri 7 436 441 lari təşkil edən 11 layihə maliyyələşdirildi.

Bolnisi

- Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Bolnisi bələdiyyəsində ümumi dəyəri 5 041 835 lari təşkil edən 10 layihə maliyyələşdirildi.

Qardabani

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Qardabani bələdiyyəsində ümumi dəyəri 2 289 053 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi

Dmanisi

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Dmanisi bələdiyyəsində ümumi dəyəri 1 466 923 lari təşkil edən 4 layihə maliyyələşdirildi.
- ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Dmanisi bələdiyyəsində ümumi dəyəri 170 240 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Dmanisi bələdiyyəsində ümumi dəyəri 320 092 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.

Tetridzğaro

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində Tetridzğaro bələdiyyəsində ümumi dəyəri 2 758 752 lari təşkil edən 5 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Tetridzğaro bələdiyyəsində ümumi dəyəri 4 404 945 lari təşkil edən 2 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Tetridzğaro bələdiyyəsində ümumi dəyəri 332 500 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.

Marneuli

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Marneuli bələdiyyəsində ümumi dəyəri 5 668 007 lari təşkil edən 21 layihə maliyyələşdirildi.

Zalqa

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində Zalqa bələdiyyəsində ümumi dəyəri 10 455 573 lari təşkil edən 3 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Zalqa bələdiyyəsində ümumi dəyəri 396 560 lari təşkil edən 2 layihə maliyyələşdirildi.

Gürcüstan regional İnkişaf və İnfrastruktur Nazirliyinin Avtomobil yolları departamenti tərəfindən 2017-ci ildə Kvemo Kartli regionunda ümumi dəyəri 8 777 306.29 lari təşkil edən 6 layihə maliyyələşdirildi, həmçinin hal hazırda icra prosesində olan və 2017-ci ildə 223 013.03 lari məbləğində maliyyə alan 2 layihə də var.

Samsxe-Cavaxeti regionu

Axalsixe

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Axalsixe bələdiyyəsində ümumi dəyəri 3 464 643 lari təşkil edən 12 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Axalsixe bələdiyyəsində ümumi dəyəri 1 534 812 lari təşkil edən 2 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Axalsixe bələdiyyəsində ümumi dəyəri 574 944 lari təşkil edən 2 layihə maliyyələşdirildi.

Axalkalaki

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Axalkalaki bələdiyyəsində ümumi dəyəri 4 783 867 lari təşkil edən 9 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Axalkalaki bələdiyyəsində ümumi dəyəri 1 409 556 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Axalkalaki bələdiyyəsində ümumi dəyəri 177 773 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.

Adigeni

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Adigeni bələdiyyəsində ümumi dəyəri 2 285 505 lari təşkil edən 6 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Adigeni bələdiyyəsində ümumi dəyəri 275 000 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.

Aspindza

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Aspindza bələdiyyəsində ümumi dəyəri 2 638 583 lari təşkil edən 6 layihə maliyyələşdirildi.

- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Aspindza bələdiyyəsində ümumi dəyəri 489 499 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.

Ninodzminda

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində Ninodzminda bələdiyyəsində ümumi dəyəri 1 879 878 lari təşkil edən 3 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Ninodzminda bələdiyyəsində ümumi dəyəri 272 419 lari təşkil edən 1 layihə maliyyələşdirildi.

Borjomi

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Borjomi bələdiyyəsində ümumi dəyəri 6 425 614 lari təşkil edən 19 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Borjomi bələdiyyəsində ümumi dəyəri 4 706 113 lari təşkil edən 3 layihə maliyyələşdirildi.

Gürcüstan regional İnkişaf və İnfrastruktur Nazirliyinin Avtomobil yolları departamenti tərəfindən 2017-ci ildə Samsxe-Cavaxeti regionunda ümumi dəyəri 29 076 038.27 lari təşkil edən 9 layihə maliyyələşdirildi. Həmçinin 2017-ci ildə 1 372 527.88 lari məbləğində maliyyələşdirilmiş 4 layihə icra prosesindədir.

Kaxeti regionu

Laqodexi

- ❖ Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Laqodexi bələdiyyəsində ümumi dəyəri 3 594 980 lari təşkil edən 15 layihə maliyyələşdirildi.

Axmeta

Regionlarda həyata keçiriləsi Layihələr Fondu çərçivəsində, Axmeta bələdiyyəsində ümumi dəyəri 2 840 434 lari təşkil edən 12 layihə maliyyələşdirildi.

- ❖ ÜHHŞ –Gürcüstan Bələdiyyə İnkişafı Fondu tərəfindən Axmeta bələdiyyəsində ümumi dəyəri 3 162 012 lari təşkil edən 4 layihə maliyyələşdirildi.
- ❖ Yüksək Dağlıq Qəsəbələrin İnkişafı Fondu tərəfindən Axmeta bələdiyyəsində ümumi dəyəri 1 118 024 lari təşkil edən 4 layihə maliyyələşdirildi.

Gürcüstan regional İnkişaf və İnfrastruktur Nazirliyinin Avtomobil yolları departamenti tərəfindən 2017-ci ildə Kaxeti regionunda ümumi dəyəri 2 068 653.44 lari təşkil edən 4 layihə maliyyələşdirildi.

“Etnik azlıqların dəstəklənməsi” prioriteti çərçivəsində maliyyələşən layihələr:

- ❖ **Gürcüstan Qadınlar Şurasının “Sevgi yolu ilə”** layihəsi çərçivəsində Borjomi şəhərində Gürcüstan-Ukrayna münasibətlərinin 100 illik yubileyinə həsr edilmiş sərgi, eləcə də Samsxe-Cavaxetidə yaşayan ukraynalıların, osetinlərin, ermənilər, yunan və gürcülərin iştirakı ilə konsert təşkil olundu. Eyni zamanda milli mətbəx nümunələrinin nümayişi, ukraynalıların ənənəvi incəsənət və əlişlərinin hazırlanması üzrə master-klas da keçirildi;
- ❖ **QHKŞ “Gürcü-Erməni Birliyi”nin “Multietnik Gürcüstanda erməni mədəniyyəti”** layihəsi paytaxt və regionlarda etnik azlıq nümayəndələrinin yaradıcılıq fəaliyyətinin, o cümlədən konsert və sərgilərin keçirilməsi, Gürcüstanda erməni mədəniyyətinin özünəməxsusluqlarının aşkarlanması və populyarlaşdırılması məqsədini daşıyırdı.
- ❖ **“Qafqaz Qadınları Konqresi” Qadınlar İttifaqı “Kist folkloru və incəsənət nümunələrinin sərgisi və Dövlət Folklor Mərkəzində konsert”** –kist folkloru və incəsənət nümunələrinin gürcü ictimaiyyəti ilə tanış etmək məqsədilə keçirildi və tədbir Tbilisidə, Dövlət Folklor Mərkəzində konsert və sərgini əhatə edirdi;
- ❖ **QKHS “Artarea TV 2.0” “Tbilisi həyəti –tarixi əlaqə”** layihəsi çərçivəsində memarlıq cəhətdən fərqlənən Tbilisi həyətlərindən birində etnik musiqi axşamı təşkil olundu və tədbirdə Tbilisidə yaşayan etnik azlıq nümayəndələri iştirak etdi;
- ❖ **QKHS “Qadın Hüquqları üzrə İctimai Təşəbbüs” təşkilatının “Gürcüstanın yezidi kürd mədəni irsi”** layihəsi çərçivəsində Tbilisidə, Batumi və Telavidə yezidi kürd rəssamların və ənənəvi incəsənət ustalarının əsərlərinin sərgisi təşkil edildi, gürcü-yezidi nəğmələri, milli yezidi rəqslər, libas, folklor mahnıları səsləndirildi, gürcü-yezidi yeməklərin təqdimatı keçirildi;
- ❖ **Fərdi sahibkar Nino Çiçinidze –“Ornament”** layihəsinin məqsədi Pankisi dərəsində yaşayan etnik azlıq nümayəndələrinə tekstilin öyrədilməsindən ibarət idi. 2 qrup yaradıldı və hər qrupda 10-12 şagird vardı. Duisi kəndi İncəsənət Mərkəzində yekun sərgi təşkil olundu;
- ❖ **QHKŞ studia“Asteroid” –“Qafqaz Təbəşir Dairəsi ”** etnik azlıq nümayəndəsi tələbələrin (İlia Dövlət Universiteti tələbələri) iştirakı ilə “Qafqaz təbəşir dairəsi” konsert-tamaşası baş tutdu;
- ❖ ” layihəsinin məqsədi regionlarda yaşayan etnik azlıq nümayəndəsi müəllimlər üçün bir aylıq yaradıcı-təhsil kurslarını təşkil etməkdən ibarətdir. 2 qrup yaradıldı (I qrupa –V sinifdən VIII sinif şagird, II qrupa isə IX sinifdən XI sinif daxil). Birinci qrupun şagirdləri “Müasir gürcü tarixinin illüstrasiyalı toplusu” vizuallaşması, ikinci qrup isə aylıq jurnalın dərc olunması üzərində işlədilər;
- ❖ **QKHS “Gürcüstan Mədəniyyət Akademiyası”nın “Etnik rəngarənglik ənənələri və rəssamlıq transformasiyaları”** layihəsi Gürcüstanda yaşayan müxtəlif etnik qrupların mədəniyyətlərinin diqqətəlayiq elementlərinin, dekorativ-rəssamlıq nümunələrinin, aksesuarların, interyer detallarının, suvenirlərin yaradılmasını və onların Tbilisidə, Bakurianidə, Karelidə, Axalsixe və Borjomidə sərgilənməsini nəzərdə tutur. Gürcüstan Bəstəkarlar İttifaqının binasında sərgi ilə yanaşı folklor konserti keçirildi, kataloq və bukletlər dərc edildi;

- ❖ **Assur Gənclər Təşkilatı “Ninevia” –“Qədim assur ənənələri”** –layihəsi çərçivəsində assur dili axşamı təşkil edildi. Tədbirdə ənənəvi assur yeməkləri, kostymları, eləcə də assur rəssam-dizayneri Rita Eldaevanın sərgisi təqdim olundu.
- ❖ **QKHS “Qafqaz Mozaikası” –“Nikozidən sülh elçiləri”** layihəsi ayırıcı zolaqda yerləşən kənd əhalisi üçün osetin və gürcü sənətkarların iştirakı ilə sərgilərin mədəniyyət tədbirlərinin keçirilməsi, gürcü-osestin yeməklərinin dequstasiyasının təşkili məqsədlərini daşıyırdı;
- ❖ **ÜHHŞ Mirzə Fətəli Axundov adına Azərbaycan Mədəniyyət Muzeyində** “Əllə toxunmuş Azərbaycan xalçaları -ənənələrin qorunub saxlanması” layihəsi çərçivəsində sərgi təşkil edildi;
- ❖ “Vaynax nağılları” kitabı çap olundu, hansında ki, vaynaxların ənənələri və etnomədəniyyəti öz əksini tapmışdır;
- ❖ “Rəngarəng Gürcüstan” layihəsinin icrası davam etdirildi ki, bu layihə etnik azlıqların sıx məskunlaşdığı regionlarda mədəni-maarif tədbirlərinin həyata keçirilməsi məqsədini daşıyırdı. Tədbirlər Bolnisiyə, Axalsixədə, Axalkalakidə, Qardabani və Pankisidə keçirildi. Həyata keçirilmiş tədbirlər çərçivəsində Nikoloz Barataşvili və İlia Çavçavadzeyə həsr edilmiş muhazirə kursları, müasir və folklor musiqi axşamları, yazıçılar və nəşirlərlə görüşlər, nazirliyin dəstəyi ilə nəşr olunmuş yubiley məcmuələri və tərcüməçilərin təqdimatları, Azərbaycan və Ermənistandan gəlmiş rəssamların və foto-sənətkarların nümunələrinin sərgisi, son dövrün ən yaxşı bədii və animasiya filmlərinin nümayişi təşkil olundu. Qeyd edilməlidir ki, layihə çərçivəsində 2017-ci il 15 və 16 may tarixlərində Axalsixə şəhəri və Vardziada Şota Rustaveli gününə həsr edilmiş tədbirlər həyata keçirildi. Tədbirlərdə məşhur rustavelişünaslar, alimlər və sənətkar iştirak etdilər. Tədbirə 3500-ə yaxın gənc qatılmışdır.
- ❖ Pankisi xalq bayramına həsr olunmuş tədbirdə ÜHHŞ "Erisioni" Gürcüstan dövlət akademik mahnı və rəqs ansambli da iştirak etdi, əl işlərinin sərgisi keçirildi.
- ❖ ÜHHŞ “Dövlət Kölgə Teatrı –Budruqana Abxaziya” Axmeta rayonu Duisi kənd Mərkəzində “İlin dörd fəslə” tamaşası keçirildi.
 - 2017-ci ildə nazirlik tərəfindən Quram Batiaşvilinin “Üzlər və situasiyalar” kitabı hazırlandı və nəşr olundu. Kitab yazıçı teatr xadimlərinin yaradıcılığını, keçmiş və cari zamanda davam edən teatral prosesləri təsvir edir;
 - Məşhur erməni rəssamı Al. Bajbeuk-Melikyan yaradıcılığını əks etdirən albom –“Bajbeukin xarizması” hazırlandı və çap olundu;
 - ÜHHŞ Teatr, Musiqi, Kino və Xoreografiya Muzeyi tərəfindən “Multietnik Tbilisinin rəmzi –Koka İqnatov” albomu nəşr edildi;
 - “Gürcüstan parçaları” albomu nəşr edildi . Albom gürcü parçalarının, geyimlərin estetik dəyəri, müxtəlif mədəniyyətlərin təsiri və multietnik məkanda məişət və yaradıcı mədəniyyətin inkişafı ilə əlaqəlidir.